

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2009

Milan Trulej

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Příčina kriminality žen, jejich náprava a vliv na rodinné prostředí

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Vypracoval:
Milan Trulej

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Příčina kriminality žen, jejich náprava a vliv na rodinné prostředí“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 10. 4. 2009

.....
Milan Trulej

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Mgr. Zdeňce Vaňkové za velmi cennou a užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Milan Trulej

Obsah :

Úvod	2
------------	---

Teoretická část

1. Příčina kriminality žen	3
Trestný čin – skutková podstata, tresty	3
Kriminalita žen	5
Kriminalita žen v moderní společnosti	6
Trestání žen a zvláštnosti pobytu ve výkonu trestu	8
Příčina kriminality	10
Teorie ženské kriminality	11
2. Prevence kriminality	12
Prevence kriminality žen	13
3. Náprava kriminality žen a pobyt ve vězení	15
Právní úprava zacházení s vězněnými ženami	15
Výchovná práce – náprava žen ve výkonu trestu	19
Program zacházení s odsouzenými ženami	20
Postpenitenciární problémy	26
4. Vliv na rodinné prostředí trestaných žen	27
Odsouzené ženy a jejich rodiny	27
Sociální důsledky výkonu trestu odnětí svobody	28
Děti vězněných rodičů	30

Praktická část

1. Dotazníkové šetření	33
2. Výsledky dotazníkového šetření	34
3. Shrnutí výsledků	45
Závěr	47
Resumé	49
Anotace	50
Seznam použité literatury	52
Seznam příloh	54

Úvod:

Stoupající kriminalita je celosvětovým problémem, jevem, který na sebe poutá stále pozornost nejen řady vědeckých disciplín, ale i sdělovacích prostředků a veřejnosti vůbec.

I když společnost věnuje otázkám výchovy velkou pozornost, stále se setkáváme s jedinci, kteří nejsou ochotni respektovat morální zásady, tradice, konvence a právní normy. Důsledkem jejich negativního chování a nedodržování platných zákonů je odsouzení a mnohdy i uvěznění. Trest odnětí svobody je v moderních soudobých trestních systémech nejpřísnější sankcí, kterou stát může postihnout pachatele trestných činů.

Podle kriminálně statistických materiálů zjišťujeme, že odedávna převažuje kriminalita mužů nad kriminalitou žen. Problematice delikventních žen je věnována poměrně malá pozornost, a to jak na teoretické, tak na empirické bázi. Navenek se zdá, že nepředstavuje tak závažný společenský problém, přesto by se neměla kriminalita žen považovat za nevýznamnou, když vykazuje své specifické rysy a ženy sehrávají klíčovou úlohu při výchově dětí.

Kriminalita žen je stále více aktivnější, iniciativnější a násilnější. Spolu s nárůstem trestných činů spáchanými ženami se začíná měnit i povaha trestné činnosti.

Cílem této práce je:

- pohlédnout na kriminalitu žen jako součást celkové kriminality, podhalit příčiny páchání trestné činnosti žen, specifikovat jakým trestným činům se ženy věnují.
- v další části práce se chci věnovat ženám, které se pro závažnost své trestné činnosti dostaly do vězení, co vše se dělá pro to, aby došlo k jejich nápravě, jakým činnostem se ženy ve vězení věnují a celkový dopad výkonu trestu na odsouzené ženy
- v závěrečné části práce chci poukázat na následné sociální důsledky uvěznění, jaký dopad má uvěznění na jejich rodinné prostředí a zejména děti, kde sehrávají nezastupitelnou roli při jejich výchově.

V této práci chci využít nejen svých profesních zkušeností, ale především znalostí, kterých jsem získal při studiu sociální pedagogiky a to jak právních, psychologických, tak také pedagogických disciplín v rámci osobního, profesního a společenského rozvoje.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Příčina kriminality žen

1.1. Trestný čin – skutková podstata, tresty

Pojem „trestný čin“ lze vysvětlit : „trestný čin je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně.“ Viz. § 3 zák. č. 140/1961 Sb. Trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný a pokud z jednotlivého ustanovení nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc.

Znaky trestného činu:

- nebezpečnost činu pro společnost
- způsob provedení činu a jeho následky
- okolnosti, za kterých byl čin spáchán
- osoba pachatele
- míra zavinění
- pohnutka

Znaky uvedené v zákoně:

- trestně odpovědný pachatel
- stanovený věk
- přičetnost
- zavinění
- protiprávnost

Skutková podstata trestného činu.

Skutková podstata trestného činu je souhrn typových, objektivních a subjektivních znaků trestného činu určitého druhu, typických pro společenskou nebezpečnost, uvedených v obecné a zvláštní části trestního zákona, podle kterých posuzujeme, zda je konkrétní lidské chování trestným činem. Aby lidské chování bylo trestným činem musí splňovat určité náležitosti :

- Musí směřovat proti společenskému zájmu chráněnému trestným zákonem (objekt)
- Musí být spácháno způsobem, jaký trestní zákon stanoví nebo předpokládá (objektivní stránka)
- Ten, jehož chování je posuzováno (subjekt), musí mít zákonem stanovené vlastnosti a zákonem stanovený psychický vztah ke svému chování (subjektivní stránka)

Skutková podstata trestného činu je charakterizována znaky povinnými (obligatorními) a nepovinnými (fakultativními)

Trest

Zákonným následkem každého spáchaného trestného činu je trest, který zákon definuje a je státem vynutitelný. Trest musí být smysluplný. Uvězněné ženy se nacházejí ve zcela odlišné situaci než uvěznění muži, ženám by měla být věnována zvláštní pozornost. Na rozdíl od odsouzených mužů představují odsouzené ženy v mnohých případech jediného rodiče.

Pro většinu žen je vlastní uvěznění, které je zbavilo svobody trestem samo o sobě. Specifické účinky uvěznění jsou u žen ve většině případů odlišné od účinku uvězněných mužů. Ženy přicházejí o více, potýkají se s depresemi, obavami o budoucnost a s většími psychickými traumaty.

Odsouzené ženy jsou citově labilnější, práce s nimi je náročnější. Při samotném výkonu trestu odsouzených žen je nutné přihlížet k celému komplexu fyzických i psychických zvláštností žen. Ženy hůře snášejí izolaci, odloučení od rodiny, často ztrácejí víru ve svou budoucnost.

Vězeňská kriminalita odsouzených žen je podstatně nižší než u odsouzených mužů. V minimální míře se vyskytuje napadení vězeňského personálu, útoky či pokusy o něj. Velmi častým výskytem mezi odsouzenými ženami jsou homosexuální vztahy. Vyšší podíl homosexuality žen vyplývá z vyšší potřeby žen být na někoho vázána. Homosexualita vede ke vzniku konfliktů, které jsou

způsobeny žárlivostí a rivalitou, u žen je trvalejšího rázu s daleko trvalejšími vazbami než u mužů a vyznačuje se nižší promiskuitou. Jde v podstatě o náhražku normálního sexuálního života.

1.2. Kriminalita žen

Kriminalita žen vykazuje jednak podstatně odlišný objem ve srovnání s kriminalitou mužů, jednak má svůj specifický charakter, co se struktury a dynamiky týče. Objasnění těchto odlišností se stává předmětem zájmů různých kriminologů, kteří se je snaží postihnout a vysvětlit. Válková uvádí, že jejich úvahy lze rozdělit na biologicky, psychologicky a sociologicky orientované.¹

Společným rysem biologických teorií je přeceňování biologických rozdílů mezi mužem a ženou. Poukazují na povahu žen, která je údajně stabilní, nepodléhá společenským změnám. Ženy údajně nejsou ve srovnání s muži tak biologicky vyspělé a s tím souvisí i jejich psychologická méněcennost. Nejsou dostatečně podnikavé, jsou pasivní, konzervativní, méně brutální, převládají u nich mateřské pudy. To vše vede podle většiny těchto teorií k tomu, že ve větší míře než muži dodržují platné zákony.

Psychologicky orientované teorie kriminality se pokoušejí vysvětlit kriminální chování převážně zvláštnostmi psychiky pachatelů. Z psychologického hlediska však v podstatě neexistuje rozdíl při vysvětlování příčin kriminality mužů a žen. Přesto se však někteří autoři domnívají, že ženy se trestných činů dopouštějí zejména z emočních důvodů, zatímco u mužů jsou to hlavně důvody sobecké, jejich egoismus, panovačnost, chamtivost a surovost.

V souvislosti s rozvojem společenských věd zesílila kritika biologicky zaměřených teorií kriminality a stále více se začaly prosazovat sociologické teorie, které chápou kriminalitu jako sociálně patologický jev. Tyto teorie vycházejí z názoru, že sociální prostředí je významným činitelem, který působí jak na vznik, tak na omezování kriminality. Největší význam připisují takto orientovaní kriminologové prostředí, ve kterém se člověk formuje, socializuje a připravuje se na role ve společnosti. Podle zastánců teorie sociálních rolí zvláštní výchova chlapců v prostředí rodiny směřuje

¹ VÁLKOVÁ, J.:Kriminalita žen. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993, str. 76-78

k tomu, aby se dobře připravili na život ve společnosti, aby se v životě uměli uplatnit a získat vedoucí postavení. Děvčata jsou vychovávána s ohledem na jejich zvláštnosti, jejich výchova je zaměřena tak, že od raného dětství se učí k toleranci a altruismu.

Další teorie zdůrazňují, že ženy podléhají přísnější společenské kontrole, se méně často než muži dostávají do styku s kriminálními vzorci chování. Podle jiných odborníků je příčina nižší kriminality žen prostá : ženy vytižené starostmi o rodinu a domácnost nemají čas páchat trestnou činnost.

Dále Válková poukazuje na tzv. etiketizační teorii. Ženy se prý sice dopouštějí přečinů stejně jako muži , ale jejich zločinnost se toleruje, neoznamuje, dostatečně se nezjišťuje a nevyšetřuje, takže statistické údaje o ní neodpovídají skutečnému stavu.

Nejlogičtějším vysvětlením je, že ženy páchají méně závažné zločiny, za něž nejsou tak často jako muži posílány do vězení. Ženy páchají méně skutků ve srovnání s muži, protože jak muže, tak ženy ovlivňují jejich biologické pochody částečně rozdílné hormony a ty mají pak vliv na jak pozitivní, tak negativní činnosti obou skupin. Někteří kriminologové tento stav vysvětlují tím, že policisté, státní zástupci i soudci jsou na ženy mírnější.

1.3. Kriminalita žen v moderní společnosti

Přesto, že ženy jsou méně náchylné k těmto deviantním činnostem než muži, nemůžeme tuto skutečnost opomenout.

Při studiu ženské kriminality lze pozorovat souvislost mezi strukturou kriminality a takovými faktory, jako je profesionální angažovanost žen a společenské tradice. Mění se úlohy žen v dnešní moderní společnosti i jejich sociální a ekonomické postavení. Ženy jsou dnes mnohem nezávislejší, jak kdykoliv v době minulé. Nabývají nových práv a tím se zvyšuje jejich podíl na společenském životě. Ženy dnes neplní pouze tradiční funkce spojené s výchovou dětí a péčí o domácnost.

Většina z nich se nejenom zapojuje do pracovního procesu, ale stále více zaujímají pozice, které byly v minulosti vyhrazeny výhradně mužům. Jsou vzdělanější, avšak část žen zneužívá těchto odborných znalostí k páchaní trestné činnosti. Ženy dnes mají více příležitostí dopouštět se deliktů mimo domov. Jakákoliv změna sociální a ekonomické pozice žen, která zmenšuje přísné dělení práce mezi oběma pohlavími, nejspíše zvyšuje možnost pravděpodobného výskytu ženské kriminality.

K relativně starým sociálně patologickým jevům patří i prostituce žen. Ženy překračují zákon tam, kde je například prostituce spojena s uspáváním a okrádáním zákazníků.

Společenské změny v roce 1989 a následná novelizace trestního zákona, která nabyla účinnosti dnem 1. 7. 1990, ovlivnila i skladbu trestné činnosti žen. Pokud jde o kriminalitu žen, tyto změny a doplňky se týkaly zejména zrušení ustanovení o trestných činech příživnictví (§ 203 tr. zákona) a rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (§ 132 tr. zákona), na jejichž páchání se ženy výrazně podílely.

Ženy páchají nejčastěji tři typy trestných činů : majetkové, násilné, spojeny s rolí matky.

Jasnou ženskou doménou jsou krádeže, podvody a zpronevěry. Ženy kradou v obchodech častěji než muži. Vyšší je i počet žen, které páchají kapesní krádeže. Mezi pachatelkami podvodů se poměrně často objevují ženy, které pocházejí z normálního nekriminálního prostředí. V poslední době se ženy dopouštějí deliktů spočívajících v klamavém jednání : trestných činů křivé výpovědi, křivého obvinění či pomluvy. Motivem jejich jednání bývá snaha zajistit si například lepší výchozí pozici při rozvodovém řízení či jiné důvody.

Další skupinou typických ženských zločinů jsou trestné činy, které souvisejí s mateřstvím : opuštění dítěte, týraní svěřené osoby, únos, ohrožování mravní výchovy mládeže. K nejzávažnějším činům tohoto typu patří vražda novorozенého dítěte matkou, ale s odstupem doby, kdy je již dítě starší dochází i k vraždě dítěte. Vražda novorozенého dítěte matkou a vražda dítěte je však u nás poměrně řídká.

Násilných deliktů se ženy dopouštějí v mnohem menší míře než muži. Jak uvádí Netík stále platí, že ženy se uchylují k fyzické agresi převážně v partnerských či rodinných konfliktech. Největšího počtu vražd se dopouštějí v afektu, v několika případech byla motivem žárlivost, někdy žena vraždí svoje děti v rámci tzv. rozšířené sebevraždy, kdy chce zabít sebe i potomky, děti zabije, ale pak se jí nedostává síly, aby spáchala sebevraždu.²

Tyto vraždy jsou často důsledkem dlouhodobých konfliktů v rodině či týraní ženy. Často jde spíše o obrannou agresi než o skutečný útok. Ženy jen zřídka páchají loupežné vraždy. Také sadistické vraždy jsou stále doménou mužů. I na poli organizovaného

² Netík, K., Netíková, D.: Psychologie v právu. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997, str.77

zločinu hrají nadále prim muži, ženy v něm figurují jen ve vedlejších rolích. Přesto se ženy u nás, ale i ve světě stále častěji dopouštějí „mužských“ trestných činů a jsou čím dál více agresivnější. Jejich zločiny jsou rok od roku závažnější a prokazují profesionálnější provedení. Příčiny vzestupu a proměn ženské zločinnosti vysvětlují odborníci různě. Podle nich se dnes především mění úloha postavení ženy ve společnosti, jsou nezávislejší, svobodnější v pohybu, vzdělanější a emancipovanější než v minulosti. Zužují se i sociální a kulturní rozdíly mezi muži a ženami – jejich chování je stále podobnější, přičemž mužské pojetí vítězí.³

V poslední době se ženy zapojují stále častěji do čím dál více násilnějších zločinů a nebojí se působit ani v oblasti jako je organizovaný zločin, terorismus, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů, kuplířství či činnost spojená s prostitucí, kde mají dokonce svou nezastupitelnou roli a jsou součástí řetězce ze kterého není mnohdy ani šance vystoupit a jsou tak odkázány na život za hranicí zákona či pokus o změnu života v rámci právních a mravních pravidel, ale za pokus takové změny zaplatí mnohdy i velice vysokou daň a výjimečně i tu daň nejvyšší a to životem.

1.4. Trestání žen a zvláštnosti pobytu ve výkonu trestu

Průměrný nižší stupeň nebezpečnosti kriminality žen pro společnost nachází svůj odraz i v poměrně mírnějším způsobu jejich trestání. Trestní zákon je v tomto směru obecně platný a nezná rozdíl, zda trestný čin spáchala žena či muž. Soudy při zvažování osobních a rodinných poměrů pachatele a při úvaze o trestu však berou na zřetel i skutečnost, že ženy ve větší míře než muži pečují o nezletilé děti, početnější rodinu či staré rodiče, jakož i jejich těhotenství. Tyto okolnosti vedou rovněž k tomu, že soudy při výměře trestu používají u žen možnost mimořádného snížení trestu odnětí svobody (§40 tr. zákona) ve větší míře než u mužů.⁴

Z celkového počtu osob odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody je průměrně 9 – 10 % žen, ve větší míře než mužům jsou jim ukládány tzv. alternativní tresty, zejm. podmíněný trest odnětí svobody.⁵ Je nutné, aby odsouzené ženy našly způsob, jak přežít měsíce a roky strávené v odloučení od vnějšího světa. K dosažení tohoto cíle je nezbytná pomoc jak ze strany vězeňského personálu, tak ze strany

³ Kaiser, G.: Kriminologie. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1994, str. 207

⁴ Válková, J.: Kriminalita žen. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993, str. 90

⁵ Válková, J.: Kriminalita žen. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993, str. 90

spoluodsouzených žen. Reakce žen na vězeňské prostředí je odlišná od reakce mužů. Pro většinu mužů totiž vězení neznamená bezprostřední ohrožení aspektů jejich života. Je totiž vysoce pravděpodobné, že jejich vztahy s manželkami, dětmi, rodiči a přáteli toto období přežijí. Muži mohou přijít o zaměstnání a pravidelný příjem, ale ženy, opouštějí vězení téměř vždy bez jakýchkoliv finančních prostředků, ztratily v podstatě vše.

Mužova pověst je poškozena, nikoli však do té míry jako pověst ženy. Ženy prostě přicházejí o víc a potýkají se rovněž s většími traumaty, depresiemi, obavami o budoucnost. Toto je zřejmé každému ve vězení, ať se jedná o odsouzené nebo personál, a důsledkem je vzájemné násilí a vysoká míra sebepoškozování. Ženy mají rovněž schopnost vnášet do vězeňského prostředí rozměr mužům zcela cizí, vzájemnou starostlivost a vzájemné vztahy připomínající rodinu. To je vysoce příznivá okolnost napomáhající vyrovnat se s vězeňským životem. Vězení samozřejmě nemůže zhojit a vyléčit problémy života odsouzených, roky potíží, bolesti a omezení svobody nelze vymazat. To, že některá vězení jsou schopna nabídnout příznivější společenské klima, než ve kterém některé odsouzené vyrůstaly, je ovšem velice skličujícím faktorem.

Při výkonu trestu odnětí svobody je nutné přihlížet ke komplexu fyzických a psychických zvláštností žen. Odsouzené ženy hůře snášejí izolaci, odloučení od rodiny a příbuzných, ztrácejí často víru se svou budoucností. Vězeňská kriminalita žen je podstatně nižší než u odsouzených mužů a liší se i kvalitativně. Charakter vězeňské kriminality žen vyplývá z jejich založení. Většinou se dopouštějí násilí formou vzájemného napadání. V minimální míře, na rozdíl od mužů se vyskytuje napadení personálu vězeňských zařízení nebo útoky z ústavu či pokusy o ně. Častým jevem i v našich vězeňských ústavech pro ženy je výskyt homosexuálních vztahů, který je mezi ženami podstatně vyšší než mezi muži. Vyšší frekvence vyplývá ze zvýšené potřeby žen být na někoho citově vázány. Homosexualita mezi nimi vede ke vzniku konfliktů a haštřivosti, které jsou způsobeny žárlivostí a rivalitou. Právě tyto konflikty jsou mnohdy příčinou ke vzniku přímých napadení mezi odsouzenými ženami, kdy například dvě odsouzené ženy jako rivalové bojují o třetí a jsou případy, kdy to zajde až tak daleko, že dochází i k dosti násilným fyzickým napadením mezi nimi.

Homosexualita žen se vyznačuje trvalejšími vazbami než u mužů a nižší promiskuitou.

U odsouzených žen převažuje nepravá homosexualita jako náhražka normálního sexuálního vztahu.

1.5. Příčina kriminality

Každé jednání člověka má nějakou příčinu, ať už zjevnou, tak skrytou, o které neví mnohdy ani sám aktér. Není tomu nijak ani u páchání trestné činnosti. Otázkou je, do jaké míry se věnuje příčinám páchání trestné činnosti pozornost a zda ji policie, vyšetřovatelé a následně soudci vůbec zjišťují a zohledňují při ukládání tak závažného rozhodnutí o uložení trestu za spáchaný čin. Vždyť zejména u žen je mnohdy impulsem k nezákonnému chování psychické či fyzické týrání ze strany partnera, nátlak, špatné rodinné prostředí, snaha o zachování existence sebe i své rodiny, vydírání, násilí apod.

Příčiny kriminality žen i její postupné zvyšování mají dle názoru Urbanové multifaktoriální charakter a jsou ztěží vysvětlitelné jednou, i když třeba inspirující, teorií.

Vedle pokračující emancipace žen, zde na trestnou činnost žen působí zejména:

- špatně fungující orientační rodina
- deviantní vzory chování
- vrozené dispozice jedince
- malé možnosti a schopnosti školy v oblasti sekundární prevence
- nezachycení signálů delikvence školou
- sociálně patologické jevy
- prostituce
- alkoholové závislosti
- drogové závislosti
- a další⁶

⁶ Urbanová, M.: Ženská delikvence jako sociální jev. Brno: Masarykova univerzita, 2004, str. 64

1.6. Teorie ženské kriminality

Při vysvětlování rozdílů kriminality mužů a žen nebo vysvětlení nárůstu registrované ženské kriminality se nabízejí různé hypotézy, které pracují s rozdíly v socializaci, sociálními rolemi, sociální kontrolou, příležitostmi nebo konkrétní společenskou situací. Koncepty založené na biologických faktorech spočívajících ve „slabosti“ žen jsou nahrazovány koncepty společenské podřízenosti, vštěpované bezradnosti a vzdání se vlastních zájmů.⁷ Ženská kriminalita se dá také vysvětlit teorií rozdílné socializace s rozdílnou mírou neformální sociální kontroly. U žen probíhá proces socializace obecně bezporuchověji, dívky a ženy se lépe přizpůsobují právním normám. Chlapci tak mají za úkol se umět prosadit, získat vedoucí postavení, zatímco dívky jsou vedeny k toleranci a altruismu.

Zastoupení žen mezi pachateli trestných činů je v České republice i v posledních letech velmi nízké a to mezi 4 - 6 procenty. K určitému poklesu v počtu trestně stíhaných žen, který nastal v roce 1990, přispěla především dekriminlizace příživnictví a také podle některých autorů větší zapojení žen do společnosti než před rokem 1990. Celkově určitý mírný nárůst počtu stíhaných a odsouzených signalizuje, že kriminalita žen bude mít v budoucnu spíše mírně vzestupnou tendenci.

Kriminologické teorie kriminality žen vycházejí především z její struktury a analýzy jejího stavu. Snaží se vysvětlit odlišnosti od kriminality mužů a lze je rozdělit, podobně jako teorie sociální deviance, na biologické, psychologické a sociologické.

Pro biologické teorie kriminality žen je typická prezentace rozdílů mezi muži a ženami. Zabývají se například povahou žen, která podléhá ve větší míře společenským změnám, a proto je labilnější než u mužů. Ženy jsou v těchto teoriích popisovány jako biologicky a psychicky méně vyspělé, pasivní a méně brutální. Převládají u nich mateřské pudy, což vede k tomu, že se dostávají méně do konfliktu se zákonem než muži.

Psychologicky a psychoanalyticky orientované teorie se soustřeďují obzvláště na vysvětlení kriminálního chování zvláštnostmi psychiky pachatelů. Mnoho odborníků se

⁷ Urbanová, M.: Ženská delikvence jako sociální jev. Brno: Masarykova univerzita, 2004, str. 11

domnívá, že se ženy dopouštějí trestných činů hlavně z emočních důvodů, zatímco u mužů převládají důvody jako sobeckost, chamtivost, surovost, egoismus.⁸

Sociologické teorie kriminality žen, které se stále více prosazovaly po kritice biologicky zaměřených teorií, chápou kriminalitu jako sociálně patologický jev. Pro zastávce je typický názor, že nejvýznamnějším činitelem, který působí na vznik a vývoj kriminality je sociální prostředí. Tedy prostředí, ve kterém dochází k formování člověka, jeho socializaci a přípravě na budoucí role ve společnosti.

Teorie sociálních rolí klade důraz na odlišnou zvláštní výchovu dívek a chlapců v prostředí rodiny.⁹

2. Prevence kriminality

Prevence kriminality znamená předcházení páchaní kriminality, tzn. postup orgánů v činnosti, aby zabránili tomu, že bude ke kriminalitě docházet a jestliže se něco takového již stalo, aby se v dalším pokračování v páchaní kriminality zabránilo. Prevence kriminality zahrnuje aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty směřující k předcházení páchaní kriminality a snižování obav z ní. V rámci prevence kriminality jde většinou o opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informovanosti veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů.

Preventivní politika kriminality představuje důležitou strategii kontroly kriminality. Zabývá se snižováním motivace a příležitostí k páchaní trestných činů. Okruh subjektů preventivní politiky zahrnuje mimo orgány činné v trestním řízení (justice, policie, státní zastupitelství, soudy, věznice) taky další instituce, jako jsou například zájmová sdružení občanů, církve, podnikatelské subjekty jednotlivé občany. Prevence kriminality je součástí trestní politiky a měla by být zájmem nejen státu, ale i každého občana společnosti.

⁸ Urbanová, M., Večeřa, M. a kolektiv. Ženská delikvence : Teoreticko-empirická studie k problému právních postojů a hodnotových orientací delikventních žen. Brno: Masarykova univerzita, 2004, str. 29

⁹ Urbanová, M., Večeřa, M. a kolektiv. Ženská delikvence : Teoreticko-empirická studie k problému právních postojů a hodnotových orientací delikventních žen. Brno: Masarykova univerzita, 2004, str. 30

Prevenčí kriminality se u nás zabývá v rámci ministerstva vnitra Republikový výbor pro prevenci kriminality, který zajišťuje přípravu, vyhlašování, organizování státní finanční podpory a vyhodnocení programu prevence kriminality, dále pak provádí analytickou činnost a na jejím základě podává návrhy na vyhlašování programů prevence kriminality. Mezi jeho hlavní úkoly patří vytváření programů prevence kriminality, analytická činnost v oblasti (zejména v oblasti trestné činnosti dětí a mládeže), vytváření koncepce prevence kriminality v policii, publikační a lektorská činnost aj.

- 1) primární prevence – jedná se o nepřímou strategii, která je orientována na celou společnost, její instituce a občany. Zahrnuje výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené na nejširší společnost. Zvláštní pozornostně zaměřena na pozitivní ovlivňování dětí a mládeže. Odpovědnost za oblast primární prevence spadá do působnosti rodiny, školy, obce a částečně i státu.
- 2) sekundární prevence – zabývá se rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž existuje zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli trestné činnosti, na sociálně patologické jevy např. (drogová závislost, záškoláctví, povalečství, vandalismus, dlouhodobá nezaměstnanost) a příčiny kriminogenních situací. Sekundární prevence je záležitostí státu a to zejména ministerstva práce a sociálních věcí, ministerstva zdravotnictví, ministerstva vnitra a ministerstva spravedlnost.
- 3) terciární prevence – jedná se o resocializaci kriminálně narušených osob (pracovní uplatnění, rodinné a sociální poradenství, pomoc při získávání bydlení, apod.).

2.1. Prevence kriminality žen

Mezi hlavní prostředky primární prevence ženské kriminality patří sociálně ekonomická opatření namířená na zajištění adekvátního společenského postavení žen. Často se totiž

stává, že se nedaří v plné míře sladit plnění obou rolí žen – role matky a úkolů spojených s jejich ekonomickou aktivitou.¹⁰

Mladé rodiny s dětmi by měl stát materiálně zabezpečit tak, aby pokud se k tomu matky rozhodnou, mohly zůstat s dětmi doma a nemusely se mateřství obávat z důvodů ztráty mateřství a problémového návratu ke své profesi.

Výzkumy provedené sociology a ekonomy ukazují, že nehledě na neustále se zvyšující využívání práce žen, tyto nadále představují v národním hospodářství méně kvalifikované pracovní síly. Tato skutečnost se odráží i v nízkých příjmech žen. Nízké finanční ocenění žen je jedním z kriminogenních faktorů u majetkových deliktů.¹¹

Mezi ženami se ve značné míře vyskytují různé psychické anomálie, které jsou částečně zapříčiněny množstvím povinností souvisejících s dvojitou zaneprázdněností žen – v domácnosti a v zaměstnání. Tyto anomálie u labilnějších jedinců mohou vyústit až v delikvenci, zejména zaměřené proti rodině a mládeži.

V rámci sekundární prevence je důležité korigování prvních projevů špatné společenské adaptace dívek, zejména podchycení dívek nadměrně konzumujících alkohol nebo drogy, dívek s poruchami psychického zdraví, s problémovou školní docházkou a s konfliktním rodinným zázemím, které negativně formuje osobnost dospívajících dívek. Dívky z rozvrácených rodin, z rodin, kde rodiče nadměrně konzumují alkohol či drogy, kde žijí v špatných materiálních podmínkách, kde se vyskytují konflikty mezi členy rodiny, kriminalita či prostituce, se stávají potencionálními pachatelkami trestné činnosti.

Co se týče terciární prevence je důležité shromažďovat psychosociální anamnestická data, vyhodnocovat je a přihlížet k nim při výměře trestu a jeho výkonu.

S ohledem na to, že velké většině pachatelek jsou ukládané podmíněné tresty, měla by se výrazně zvýšit jejich účinnost, jejich dosavadní výkon bývá často velice formální.¹²

¹⁰ Válková, J.: Kriminalita žen. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993, str. 47

¹¹ Válková, J.: Kriminalita žen. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993, str. 46

¹² Válková, J.: Kriminalita žen. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993, str. 54

3. Náprava kriminality žen a pobyt ve vězení

3.1. Právní úprava zacházení s vězněnými ženami

Výchozí právní ustanovení výkonu trestu odnětí svobody obsahuje Trestní zákon a Trestní Řád. Podrobnější úprava podmínek výkonu trestu odnětí svobody je v České republice uvedena v zákoně č. 169/1999 Sb. o Výkonu trestu odnětí svobody a Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Podle trestního zákona a zákona o výkonu trestu odnětí svobody se trest odnětí svobody vykonává diferenciovaně, a to ve 4 základních typech věznic.

- a) s dohledem
- b) s dozorem
- c) s ostrahou
- d) se zvýšenou ostrahou

Jednotlivé typy věznic se liší příslušností režimu, to znamená rozsahem stanovených práv a povinností, rozsahem možností udělování odměn, např. možností získat přerušeni výkonu trestu, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, možností volného pohybu uvnitř i vně věznice, mírou kontroly odsouzených a zabezpečení střežení věznic.

Zařazení odsouzeného do určitého typu věznice je provedeno na základě rozhodnutí soudu a je součástí rozsudku, kterým se odsouzené osobě ukládá výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Soud dle trestního zákona zpravidla zařadí do věznice.¹³

- a) s dohledem pachatele, kterému byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti, a který dosud nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin.

¹³ Jelínek, J., Sovák, Z.: Trestní zákon a trestní řád. 6. vydání. Praha: Linde, 1995, §39a

- b) s dozorem pachatele, kterému byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin, nebo pachatele, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující dva roky a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin.
- c) s ostrahou pachatele, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatele, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody s dohledem nebo s dozorem
- d) se zvýšenou ostrahou pachatele, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, kterému byl uložen trest odnětí Svobody jako zvlášť nebezpečnému recidivistovi, kterému byl za zvlášť závažný trestný čin uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osmi let, nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu.

Generální ředitelství Vězeňské služby provádí umístění odsouzených mužů a žen do věznic příslušného typu, stanoveného soudem. Při rozmisťování odsouzených se zohledňují druhy programů zacházení realizovaných v jednotlivých věznicích. Programy zacházení představují souhrn pracovních, vzdělávacích, terapeutických a zájmových aktivit s diferenciováním přístupem k jejich realizaci. Podle možnosti se zohledňuje také místo bydliště vězně tak, aby trest vykonával co nejbližší bydliště, aby nebyly zpřetrhány sociální vazby s rodinami. Vždy odděleně se umísťují odsouzení se sníženou pracovní schopností, odsouzení starší 65 let, odsouzené ženy a mladiství vězni.

Záměrem této diferenciací v jednotlivých typech věznic je oddělovat méně narušené vězně od více narušených a vytvářet podmínky pro uplatňování účinnějších prostředků resocializačního působení vzhledem k jednotlivým skupinám odsouzených.¹⁴

¹⁴ Černíková, V., Makariusová, V.: Úvod do penologie. Most : Sociálně - právní institut, 1997, str. 41

V ustanoveních Zákona o výkonu trestu odnětí svobody a Řádu výkonu trestu odnětí svobody jsou vymezena práva odsouzených, ale také i povinnosti odsouzených, kdy při nedodržování těchto práv hrozí odsouzeným nejen kázeňské, ale i vyšší postihy.

Práva odsouzených:

- na pravidelnou stravu, na lůžko a prostor pro uložení osobních věcí, na odívání v rámci ochrany jejich zdraví, osmihodinovou dobu na spánek, dobu hygienu, úklid a stravování, nejméně hodinovou vycházku, zdravotní péči, odsouzený který nepracuje nárok na kapesné ve výši 100 Kč na měsíc,
- přijímat a na svůj náklad odesílat písemná sdělení
- použití telefonu ke kontaktu s osobou blízkou
- právo přijímat návštěvy blízkých osob na dobu celkem 3 hodiny během jednoho kalendářního měsíce
- na poskytování duchovních a sociálních služeb
- objednat si na svůj náklad knihy, denní tisk a časopisy
- půjčovat si a hrát společenské hry, které jsou ve věznici k dispozici
- nakupovat potraviny a věci osobní potřeby, případně věci pro zájmovou a vzdělávací činnost
- dvakrát ročně přijmout balíček do hmotnosti 5 kg
- na příjem peněz a nakládání s nimi
- na ochranu svých práv a prostředky právní ochrany
- důstojný výkon trestu¹⁵

Povinnosti odsouzených:

- dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání

¹⁵ Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. ze dne 30.6.1999, díl 2

- podrobit se osobní prohlídce, umožnit kontrolu svých osobních věcí, podrobit se preventivní vstupní, periodické, mimořádné a výstupní lékařské prohlídce, strpět úkony související s jeho identifikací, neprodleně ohlásit svůj úraz, oznámit okolnosti ohrožující bezpečnost, podrobit se opatření k potlačení k nakládání se škodlivými látkami, dodržovat zásady hygieny, oznámit že poživitelem důchodu, odevzdat do úschovy cenné věci, uhradit náklady zdravotní péče nad rámec pojištění¹⁶

Je zakázáno:

- navazovat styky s jinými osobami v rozporu se zákonem, nakládat s alkoholickými nápoji a jinými návykovými látkami, nakládat s tiskovinami vedoucí k jakékoliv nesnášenlivosti a potlačení práv a svobod člověka, hrát hry o peníze, tetovat sebe nebo jiného, předstírat poruchu nebo poškozovat zdraví, směňovat a darovat věci¹⁷

Kromě těchto obecných ustanovení obsahují uvedené právní normy i speciální ustanovení o výkonu trestu odsouzených žen, které jsou vymezeny v § 66 – 68 Zákona o výkonu trestu odnětí svobody a v § 89 – 91 Řádu výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS).

Zákon o VTOS umožňuje odsouzené ženě, která před nástupem výkonu trestu řádně pečovala o své nezletilé dítě, přerušeni trestu až na deset dnů v kalendářním roce k jejich návštěvě. Dále umožňuje, aby za podmínek stanovených zákonem mohla odsouzená žena během výkonu trestu o dítě pečovat do tří let věku dítěte, pokud soud nesevěřil dítě do péče jiné osoby.

Vnitřní řády jednotlivých věznic dále přiměřeně upravují formy, metody a prostředky k uskutečňování zájmových, kulturních, sportovních a vzdělávacích programů odsouzených žen, které stanoví ředitel věznice a které nejsou v rozporu se zákonem. Na to navazuje i materiálně vybavení cel a dalších prostorů, včetně jejich výzdob.

¹⁶ Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. ze dne 30.6.1999, díl 3

¹⁷ Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. ze dne 30.6.1999, díl 3

3.2. Výchovná práce – náprava žen ve výkonu trestu

K dosažení účelu výkonu trestu věznice stanoví pro každou odsouzenou ženu program zacházení, jako základní formu cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného.¹⁸

Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzené s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, případně lékařského posouzení a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzené. Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzenou, metody zacházení s odsouzenou směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzené, její účasti na pracovní terapii, vzdělávání nebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro její samostatný způsob života.¹⁹

Program zacházení se člení na:

- a) pracovní aktivity
- b) vzdělávací aktivity
- c) speciální výchovné aktivity
- d) zájmové aktivity
- e) oblast utváření vnějších vztahů

Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí zaměstnávání, práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice, pracovní terapie vedená zaměstnanci Vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním.

¹⁸ Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. ze dne 30.6.1999, § 41

¹⁹ Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. ze dne 30.6.1999, § 41

Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu.

Speciálními výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedena kompetentními zaměstnanci věznice.

Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí nejrůznější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených.²⁰

V oblasti utváření vnějších vztahů jsou jednoznačně preferovány vazby sociálně pozitivní, např. k rodině či přátelům. Zahrnují aktivní přístup vězňů v řešení jejich sociálních problémů, tj. zejména otázky zaměstnávání a bydlení po ukončení trestu.

Program zacházení zpracovává speciální pedagog na základě zjištěných zájmů odsouzené, který by odsouzená měla v průběhu výkonu trestu odnětí svobody plnit. Na programu zacházení a další práci s odsouzenou se kromě speciálního pedagoga v dané věznici také podílí : vedoucí oddělení výkonu trestu, vychovatel, psycholog, sociální pracovník, duchovní pracovník a v nezbytné míře i jiní zaměstnanci věznice.

3.3. Program zacházení s odsouzenými ženami

Projekt programu zacházení s odsouzenými v oddělení výkonu trestu

V souladu s ustanoveními Zákona č. 169/1999 Sb. a Vyhlášky č. 345/1999 Sb. v pozdějším znění č. 378/2004 Sb. a v souladu s metodickým listem ředitele odboru výkonu vazby a trestu byl zpracován projekt programu zacházení na rok 2008.

Základní filozofie tvorby programů zacházení se nemění. Ke změnám dochází při zpracovávání přehledu jednotlivých aktivit programu zacházení. Důraz je kladen na přehlednost, srozumitelnost a jednotu postupů při tvorbě programů zacházení. Projekt programu zacházení slouží odsouzeným ženám k orientaci v nabídce jednotlivých aktivit programu zacházení a k pochopení smyslu, co je hlavním cílem a obsahem zvolené aktivity. Nově se v projektu objevují metody a techniky, které vedoucí aktivity

²⁰ Vyhláška č. 345/1999 Sb., řád výkonu trestu odnětí svobody

v práci s odsouzenými používá. Nejčastěji jsou uplatňovány metody vysvětlování, názorné ukázky, procvičování, opakování apod. Techniky (využívají se hlavně v oblasti skupinového poradenství) jsou voleny podle mentální úrovně odsouzených žen, schopnosti spolupráce, naslouchání druhým, klimatu ve skupině apod. U některých aktivit, o které odsouzené ženy tradičně projevují největší zájem (např. sportovní aktivity, společenské hry, přednášky apod.) není přesně stanoven den a hodina, kdy bude aktivita probíhat. Hlavním důvodem je to, že např. sportovní aktivity probíhají několikrát denně v různém čase. Odsouzené ženy jsou informovány o konkrétním čase zvolené aktivity v týdenních plánech programu zacházení, které zpracovávají speciální pedagogové jednotlivých oddílů, ve spolupráci s ostatními pracovníky oddělení výkonu trestu.

Podle zájmů a potřeb odsouzených žen, mohou být aktivity programu zacházení v průběhu roku modifikovány.²¹

Oblast pracovní činnosti:

Zaměstnávání odsouzených žen závisí na celé řadě faktorů – zdravotní stav, sociální a pracovní dovednosti, vzdělání, kategorie věznice do které jsou zařazeny, počet a druh pracovních příležitostí apod. Pokud odsouzené ženy splní stanovená kritéria jsou zaměstnány buď ve vnitřním provozu, nebo na vnějších pracovištích a to jak u soukromých firem, tak u státních zařízení.

Ty, které nejsou z různých důvodů pracovníě zařazeny, se mohou zapojit do pracovních činností v rámci programu zacházení. Jedná se o pracovní terapii, která je zaměřena zejména do těchto oblastí : drobné opravy a údržba zařízení věznice, práce na zahradě, sebeobslužné činnosti.

Drobné opravy a údržba zařízení věznice

Cílem je aktivním trávením volného času vést k získávání, upevňování a posilování pracovní zručnosti, samostatnosti, houževnatosti, pílí a v neposlední řadě k posílení fyzické a psychické kondice

²¹ Příloha č. 3 plánu práce oddělení výkonu trestu ve věznici Opava na rok 2008

Práce na zahradě

Cílem je posilování psychické a fyzické zdatnosti, vytváření a posilování pracovních návyků, získávání nových znalostí z oblasti péče o zahradu

Sebeobslužné činnosti

Cílem je nácvik dovedností a vytváření návyku postarat se o sebe sama, naučit se obsluhovat běžné elektrospotřebiče a další zařízení domácnosti

Oblast vzdělávání:

Výuka cizích jazyků – angličtina, němčina

Cílem je osvojení si základů cizího jazyka, potřebných k jednoduché komunikaci v daném jazyce, zvládnutí základní slovní zásoby, základní fráze a gramatiku

Další formy vzdělávání - Kurz Praktická rodinná škola jsou v kompetenci Školského vzdělávacího střediska Věžnice.

Speciálně výchovné aktivity:

Psychoterapie se zaměřením na literární oblast

Cílem je nácvik komunikačních dovedností a nových modelů chování, naučit odsouzené ženy se vyjadřovat, nebát se sdělit své názory a postoje, přemýšlet nad svými slovy a slovy dalších účastníků aktivity, nabízet alternativní způsoby řešení krizových situací (v partnerských vztazích, ve vztahu k dětem, k širšímu okolí apod.)

Psychoterapie

Cílem je minimalizace nežádoucích psychopatologických jevů a posilování sociálně žádoucích způsobů chování a myšlení

Muzikoterapie

Cílem je zklidnění a uvolnění napětí, relaxace, dechová cvičení

Komunity

Cílem je vést odsouzené ženy k otevřenému sdělování problémů, se kterými se v průběhu výkonu trestu potýkají

Skupinové poradenství

Cílem je nácvik sociálních a administrativně technických dovedností a příprava odsouzených žen na plynulý přechod do občanského života

Sociálně právní poradenství

Cílem je nácvik sociálně právních dovedností a poskytnout přehled o legislativních možnostech v sociální oblasti

Individuální sociálně právní poradenství

Cílem je zaměřením na řešení citlivých problémů odsouzených žen, které nemohou být řešeny skupinovou formou ovlivňování

Individuální poradenství

Cílem je odborné vedení odsouzených žen v psychologických otázkách, léčba patologických jevů v životě odsouzených žen, možnost aberace (uvolnění napětí), vytvoření prostoru k tomu, aby odsouzené ženy mohly bez obav sdělit své problémy a obavy

Oblast zájmové činnosti:

Akvaristika

Cílem je seznámit odsouzené ženy s teorií chovu a rozmnožování ryb a provozování akvárií. Vést odsouzené ženy k odpovědnosti a pravidelné péči o živé organismy, posilovat vztah k přírodě.

Jóga

Cílem je cílem cvičení jógy je mimo jiné naučit člověka, aby si sám uměl pomoci od bolesti. Správné cvičení jógy vede k rozvoji fyzické a psychické kondice. Důraz je kladen na soustředění, trpělivost a zdravý způsob života.

Sportovní aktivity na vězeňském hřišti

Cílem je získání teoretických znalostí o míčových a dalších hrách a nácvik a procvičování praktických dovedností při jejich provádění. Zvyšování fyzické kondice,

zvládnání koordinace pohybu v jednotlivých sportech a ventilace tenzí pramenících z negativních emocí

Sportovní aktivity uvnitř věznice

Cílem je všeobecný tělesný a pohybový rozvoj. Zaměřeno na správné držení těla, kultivaci pohybu těla a jeho částí, nácvik hudebně pohybového souladu (cvičení s hudbou). Rozvoj koordinačních schopností, rovnováhy, dynamické síly, pohyblivosti a vytrvalosti

Společenské hry

Cílem je naučit se soustředění, trpělivosti, samostatnému rozhodování, soutěživosti, zvládat nezdár a prohru

Výtvarný kroužek - práce s různými materiály a technikami

Cílem je nácvik praktických dovedností z oblasti rukodělných činností, rozvíjení výtvarného a estetického cítění, rozvoj samostatného myšlení a práce

Ruční práce

Cílem je vést k aktivnímu využívání volného času, nácvik a procvičování nových pracovních dovedností z oblasti rukodělných činností

Hra na kytaru

Cílem je rozvoj hudebních dovedností v oblasti hry na kytaru, nácvik čtení akordových značek, nácvik kytarových hmatů, rytmika, výuka a procvičování hry na kytaru

Poslech hudby

Cílem je rozvoj hudebního cítění, duševní uvolnění, navození pohody a klidu

Videokroužek

Cílem je seznámit odsouzené ženy s novinkami ve filmové a televizní tvorbě, vést k rozvoji schopnosti rozeznat kvalitní tvorbu od podprůměrné

Další formy zacházení s odsouzenými ženami

Pastorální poradenství

Cílem je pomoc potřebným, poradenství v oblasti výběru osobní religiozity a duchovní doprovázení

Základním cílem pastorálního poradenství je poskytnout duchovní pomoc nebo radu těm odsouzeným, kteří o to projeví zájem. A to ať už přímo osobou vězeňského kaplana, či prostřednictvím duchovního příslušné církve, který do věznice dochází a o jehož službu odsouzený požádá. Kaplan tuto službu zajišťuje.

Vypořádání s vinou a trestem

Vzhledem k vězeňskému prostředí, kde je tato aktivita praktikována, se jedním z jejích hlavních cílů jeví dosažení toho, aby se odsouzený dokázal vypořádat odpovídajícím způsobem s problémem svojí viny a trestu. A to i ve vztahu k těm, kteří vlivem jeho jednání utrpěli nějakou újmu. Předpokladem a základem je přijetí viny odsouzeného, jeho smíření s trestem a touha po nápravě jak svého života, tak i dalších věcí s jeho skutkem souvisejících, spolu s praktickými kroky v této oblasti (např. uhrazení škod apod.). Zde se jeví jako nutná spolupráce s odborníky např. Probační a mediační služby.

ZPĚTNÁ VAZBA: Zpětná vazba je získávána jednak díky postpenitenciární praxi a jednak díky týmové spolupráci od ostatních pracovníků věznice. V minulosti se podařilo realizovat díky této metodě několik případů úspěšného návratu odsouzených do společnosti.

Oddílová shromáždění a pracovní aktivity

Cílem je umožnit odsouzeným ženám podílet se na řešení otázek, které souvisejí se způsobem a organizací života odsouzených v jednotlivých oddílech

Další formy využívání volného času:

- knihovna
- sledování televize
- četba denního tisku a časopisů
- videoprojekce
- vydávání vězeňského časopisu „Syntráček“

- práce pro charitativní organizace – výroba dekorativních předmětů

3.4. Postpenitenciární problémy

V době výkonu trestu je odsouzený připravován pro život na svobodě. Vězeňské prostředí je však jiné, mnohé dovednosti a návyky zde člověk ztratil a je třeba pokračovat v podpoře a vedení po propuštění. Propuštění na svobodu představuje tím větší zátěž, čím déle byl člověk uvězněn. Propuštěný může prožívat krizi ze svobody, která je jakýmsi traumatem z náhle změny prostředí.

Dle Vágnerové, propuštěný člověk často nemá sociální zázemí, nemá kam jít, nikdo na něj nečeká nikam nepatří. Kontakt s bývalými spoluvězni zvyšuje riziko recidivy kriminálního chování, ale často neexistuje nikdo jiný, kdo by tyto lidi akceptoval. Téměř 30% recidivistů nemá po propuštění domov, ani jinou sociální vazbu. V podstatě si neví rady se životem na svobodě a raději volí opět život za mřížemi, kde v podstatě ty hlavní životní potřeby měli zajištěny.

Chybí finanční prostředky a motivace k práci. Dále to umocňuje malá nabídka možného zaměstnání a nezájem společnosti přijmout do pracovního poměru takového člověka. U propuštěných, kteří ve vězení pracovali je situace zcela jiná.

Nereálná očekávání u propuštěných, kde dlouhodobě před propuštěním měli omezeny uspokojování určitých potřeb vedou k rychlému nasycení těchto potřeb a problémům, které mohou být s tímto spojeny, jako sexuální aktivita, alkohol apod.

K recidivě kriminálního chování dochází velmi často v tzv. adaptační fázi. Je to období, kdy si propuštěný zvyká na jiné prostředí, a to s většími nároky na jeho samostatnost, než byl ve vězení zvyklý. Toto období trvá individuálně dlouhou dobu, maximálně dva roky.²²

Na úspěšnosti zvládnutí adaptační fáze se podílí dvě skupiny faktorů :

- Osobnost propuštěného člověka, jeho zkušenosti, motivace a kompetence, odolnost k zátěži apod.
- Objektivní faktory, tj. podmínky do nichž se člověk vrací (bydlení, práce, zachované sociální vztahy apod).

²² Vágnerová, M.: Psychopatologie pro pomáhající profese. 2. vydání. Praha: Portál, 1999, str. 424 - 425

4. Vliv na rodinné prostředí trestaných žen

4.1. Odsouzené ženy a jejich rodiny

Co se děje s ženami odsouzenými k trestu odnětí svobody ? Jednou z prvních a současně nejvýznamnějších změn je nestabilizující dopad na jejich rodiny. Ačkoliv se jedná o nutný produkt institutu odnětí svobody, nelze závažnost spojení či přerušení spojení mezi uvězněnými ženami a jejich rodinami přehlížet.

Doba strávená ve vězení může být několik dní, pár měsíců, může to být i mnoho let. To znamená, že některým mladým ženám v průběhu jejich vězení vyrostou a dospějí děti. Jiné mohou být v době uvěznění těhotné a pouze několika z nich se poštěstí mít dítě u sebe déle než jeden nebo dva roky. Jedná se o vysoce bolestivou zkušenost, kterou s sebou vězení žen nese, a to i navzdory promyšlenému systému návštěv, neboť odsouzené jsou v záležitostech výchovy nuceny spoléhat na svého partnera nebo jiného člena rodiny či stát, přitom je známo, že muži pohybující se v této oblasti vykazují nižší stupeň spolehlivosti, ochoty a vůle jednat stejně jako žena. To vše vyžaduje čas, úsilí a peníze.

Občas je možné se setkat s argumentem, že dětem odsouzených žen je vlastně v době odloučení lépe, alespoň po nějakou kratší dobu. Možná jejich matky utrácely peníze za alkohol, drogy či co jiného místo toho, aby koupily dětem potraviny a ošacení. Možná i věnovaly pozornost a čas mužům, kteří o jejich děti nestáli, což děti narušovalo a zazlívaly jim to. Stejně jako se některé ženy uvolní až v průběhu období, kdy je jejich manžel ve vězení, neboť se nemusí setkávat s jeho opilstvím a násilností, tak se i některé děti mohou dočasně cítit lépe v situaci, kdy nepocítují narušování harmonie a vztahů. Dokud však nebude nalezena cesta k harmonickému znovusjednocení s matkou, bude vězení pouhým rozšiřovatelem prostoru pro další problémy.

Lidé páchající pravidelně trestnou činností nejeví ve většině případů zájem o své děti. Částečně to nemusí vždy znamenat, že se o ně nestarají nýbrž to, že se rozhodli podnikat ve vysoce rizikové oblasti a jsou si vědomi, že toto jejich počínání může vést k odloučení a někdy i na hodně dlouhou dobu.

V okamžiku, kdy se lidé ocitnou ve vězení, mají náhle čas přemýšlet a někteří z nich mají sklon omlouvat to, co spáchali, odůvodněným během událostí a shodou okolností prohlašují například, že potřebovali drogu anebo bylo nutno obstarat jídlo a ošacení pro jejich děti. Jiní si naopak uvědomují vlastní chybu a selhání a pochopí, že cena kterou je nutno zaplatit za to, co hodlali získat, je díky uvěznění neadekvátně vysoká. Vězněné ženy vědí, že nejvyšší cenou je odloučení od vlastních dětí. I v případech, kdy si uvědomují, že nejsou dobrými matkami, je tato skutečnost nesmírně důležitá.

Toto odloučení je významné především v nefunkčních rodinách a rodinách bez zázemí, kdy se nemá kdo postarat o děti. Takováto situace je opravdu potom pohromou, která celkovou situaci ještě zhoršuje. Dochází k rozluce sourozenců, kteří mohou být umístěni v dětských domovech. V oblastech s širším rodinným zázemím přání a touha skupiny členů rodiny pokračovat ve výchově dítěte způsobuje poněkud menší trauma, avšak realita odloučení dítěte od matky zůstává a zraňuje oba.

Úlohu otce v tomto schématu nelze zevšeobecňovat. Existují takoví, kteří uvězněnou manželku podporují převzetím všech jejích odpovědností, ale i takoví, kteří toto odmítají. Převážná většina mužů očekává, že tyto povinnosti a odpovědnosti převezmou jiné ženy – matky, tchýně, sestry a budou vykonávat totéž, co dělala jejich manželka, starat se o děti, vařit uklízet a prát. K tomu dochází i v případech nezaměstnaných mužů, kteří nemají co dělat.

4.2. Sociální důsledky výkonu trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody je provázen sociálními důsledky, které mnohdy poznamenávají další život po propuštění z výkonu trestu na svobodu.

Jak Vágnerová uvádí, tak v souvislosti s pobytem ve vězení ztrácí trestaná osoba :

- a) zaměstnání, a s tím i svou profesní roli,
- b) často se jí rozpadá manželství, resp. ji odmítne rodina, ztrácí i další sociální vztahy, tzn. nebude mít potřebné zázemí, často ani bydliště,

c) ztrácí své vědomosti, dovednosti a návyky.²³

Všechny uvedené následky mohou zásadním způsobem změnit život člověka i po skončení výkonu trestu. Mohou jej měnit tak dokonale, že už nebude schopen začít znovu sám a bez podpory žít normálním způsobem. Na druhé straně je třeba vzít v úvahu, že mnozí trestaní žádoucí vědomosti, dovednosti a návyky nikdy neměli a na svobodě se chovali způsobem neúnosným v rodině i v zaměstnání.

Pobyt ve vězení znamená ztrátu svobody a z toho vyplývá strádání a oblasti mnoha dalších potřeb.

Vězení je sociálním prostředím, které se značně odlišuje od prostředí běžného života. Vězeň se může jen minimálně samostatně rozhodovat, stává se pasivním objektem působení vězeňského systému. Ztrácí na určitou dobu většinu svých rolí, které měl na svobodě. Jeho vnucenou, aktuálně dominantní rolí je role trestaného, vyloučeného ze společnosti.

Trest odnětí svobody mění prožívání, uvažování i chování vězně. Vězeňské prostředí má své vlastní normy a pravidla chování více či méně odlišné od obecně platných norem. Ve vězení jsou užitečné jiné vzorce chování. Způsoby chování získané na svobodě vyhasínají, nejsou zde potřebné a někdy jsou dokonce nežádoucí a spoluvězni sankciované.

Adaptace na prostředí vězení zásadním způsobem mění hodnoty, normy i vzorce chování a stává se překážkou návratu trestaného člověka do společnosti. Ztráta základní sociální vazby na rodinu vede ve svých důsledcích často k hledání sociálního zázemí v homogenních kriminálních partách, což vede k fixaci na vězeňské známosti. Následky dlouhodobého pobytu ženy nebo matky ve vězení jsou nedozírné.

Její absencí v rodině je totiž mnohdy nastartován řetězec citových strádání, psychických poruch a těžkostí těch, kteří na této ženě či matce byli a jsou nějakým způsobem závislí.

Výkon trestu odnětí svobody vede často k narůstání dluhů, zhoršování ekonomické situace rodiny, zvláště nemůže – li odsouzená žena ve věznicí pracovat.

Nepříznivě působí i délka pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody, poněvadž právě ona má mnohdy podstatný vliv na budoucí selhání ve většině sociálně důležitých oblastí jako jsou zejména oblasti : profesní, partnerské, občanské, rodičovské atd.

²³ Vágnerová, M.: Psychopatologie pro pomáhající profese. 2. vydání. Praha: Portál, 1999. str. 421 - 422

4.3. Děti vězněných rodičů

Organizace Eurochips (The European Committee for CHildren of Imprisoned Parents) se zabývá a jejíž aktivity se zaměřují na minimalizování negativního dopadu odloučení rodiče a dítěte, na upevnění pozitivních vazeb v rodinách, pomoc odsouzeným uvědomit si svou rodičovskou roli a odpovědnost, která z ní vyplývá, a na problematiku návštěv dětí ve vězeňském prostředí.²⁴

Tyto aktivity by měly být rozvinuty nejen v evropském, ale hlavně na oblastním zaměření jednotlivých států a měly by se tímto problémem zabývat všechny zainteresované složky jako jsou : vězeňská služba, probační a mediační služba, ale i ostatní organizace zabývající se dětmi a dalšími rodinnými příslušníky vězněných osob. Ve všech činnostech veřejných či soukromých organizací sociální péče a soudů by měl být brán co největší ohled na potřeby dítěte. Jestliže je dítě odděleno od jednoho nebo obou rodičů, má právo, pokud to není v rozporu s jeho zájmy, na zachování pravidelného kontaktu s nimi. Samozřejmě toto právo je jedním ze základních práv odsouzených vycházejícího ze zákona o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. a samozřejmě dochází u vězněných osob k naplňování tohoto práva velice často a dle zákonných podmínek, za předpokladů jestliže mají obě dotčené strany zájem.

Děti vězněných osob tvoří skupinu zvláště zranitelných jedinců se specifickými potřebami, emocionálně strádajících. Často se u těchto dětí objevují výukové a výchovné problémy. Organizace zabývající se touto problematikou by se měly snažit svou činností co nejvíce redukovat traumatickou zkušenost dětí spojených s uvězněním rodičů. V evropských podmínkách jsou nevládní organizace, kde jejich dobrovolníci například doprovázejí děti k návštěvám do věznice. Významnou roli hrají v případech, kdy je dítěti z různých důvodů znemožněn kontakt s vězněným rodičem (rodinné konflikty, nezájem druhého rodiče, apod.). Dobrovolníci převezmou dítě se souhlasem zákonného zástupce a osoby, která je má v péči a dopraví ho do věznice, kde jsou po celou dobu přítomni a zajišťují podporu jak pro dítě, tak pro rodiče.

V mnoha zemích bývá pravidelný návštěvní kontakt s dětmi chápán jako privilegium odsouzených, ne jako právo dítěte.

²⁴ České vězeňství, číslo 5, rok 2006, str. 24 - 25

Návštěvy by měly být plánovány a organizovány jako cesta ke spojení a nápravě rodinných vztahů v nejlepších podmínkách, tak se děje samozřejmě v rámci možností i v České republice.²⁵

V některých evropských zemích jsou ve věznicích zřizována návštěvní centra pro rodiny s dětmi, kde mohou rodinní příslušníci získat od personálu věznice informace o svých partnerech, využít nabízené konzultace týkající se rodinné problematiky, jsou vybudovány také hrací koutky pro děti. V některých případech bývají i specificky vybavené pokoje, kde se mohou rodiče v průběhu dne věnovat s dětmi každodenním činnostem. Inspirující je také šetrné a ohleduplné provádění bezpečnostních prohlídek na vstupech do věznic ve vztahu k dětem, což je hlavním cílem minimalizovat traumatizující zážitek dítěte vstupujícího do věznice.

Zajímavá zkušenost z irské věznice pro odsouzené muže k dlouhým trestům odnětí svobody. Návštěvu svých dětí zde absolvují všichni odsouzení otcové svých dětí, i když třeba jejich chování není v souladu s vnitřním řádem věznice. Vedení věznice vychází z práva dítěte vidět se se svým otcem a tuto praxi posuzuje jako prvek, který napomáhá ke zklidnění odsouzených, jejich intenzivnější orientaci na život po propuštění a celkově jako moment přispívající k pozitivnímu sociálnímu klimatu ve věznici.²⁶

V některých věznicích, ale zejména v těch, kde jsou odsouzené ženy, jsou pořádány programy a diskuse na téma rodičovství. Jsou vedeny odborníky zabývající se touto problematikou.

S určitostí se dá říct, že alternativní návštěvy mají pozitivní dopad na odsouzené i na jejich děti a rodiny. Vede to k utužení rodinných vztahů, schopnost odsouzených vidět se jako fungující členové rodin, a sníženou potřebu postpenitenciární péče. Je prokázáno, že tyto programy zvyšují šanci odsouzených na úspěšné začlenění zpět do společnosti po propuštění a mají vliv na snížení rizika recidivy.²⁷

²⁵ České vězeňství, číslo 5, rok 2006, str. 24 – 25

²⁶ České vězeňství, číslo 5, rok 2006, str. 24 – 25

²⁷ České vězeňství, číslo 5, rok 2006, str. 24 – 25

V České republice je několik věznic, kde si odpykávají trest odsouzené ženy :

- Opava
- Světlá nad Sázavou
- Praha – Ruzyně

Věznice Opava - 217 odsouzených žen.

dohled – 11, dozor – 103, ostraha – 83, zvýšená ostraha – 20

(z toho 2 na doživotí)

Věznice Světlá nad Sázavou – 537 odsouzených žen.

dohled – 4, dozor – 321, ostraha – 208, zvýšená ostraha – 0

(z toho 4 mladistvé a 10 odsouzených žen matek, které se starají celkem o 10 dětí)

Věznice Praha – Ruzyně - 62

dohled – 14, dozor – 46, ostraha – 2, zvýšená ostraha - 0

Věznice ostatní – 75

dohled – 0, dozor – 71, ostraha – 4, zvýšená ostraha – 0

K 31.12.2008 bylo celkem 18100 osob, z toho 891 (4,93 %)odsouzených žen ve výkonu trestu.²⁸ Rozdíl mezi celkovým počtem odsouzených žen a součtem výše uvedených věznic je 75 odsouzených žen, které byly evidovány v jiných věznicích za účelem soudního jednání, vyšetřovacích úkonů, zdravotních vyšetření a z důvodů jiných. Typ věznice pro odsouzené ženy, které jsou zařazeny v kategorii zvýšená ostraha je pouze v Opavě, včetně žen odsouzených na doživotí.

Oddělení pro mladistvé odsouzené ženy je pouze ve věznici Světlá nad Sázavou.

Určitou raritou v systému českého vězeňství je skutečnost, že výkon trestu si ve Světlé nad Sázavou mohou odpykávat ženy – matky, pečující o malé děti do tří let věku dítěte.

K 31. 12. 2008 bylo ve věznici Světlá nad Sázavou celkem 10 takových odsouzených žen, které se staraly celkem o 10 dětí. Mají k tomu vytvořeny odpovídající podmínky, jako jsou kuchyňky, samostatné ložnice a další. U těchto odsouzených žen, které mají ve věznici své děti je základem programu zacházení, aby ženy byly celý den zaangažovány v péči o děti.

²⁸ Statistická ročenka Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky za rok 2008

Praktická část

1. Dotazníkové šetření

Hlavním úkolem mého dotazníkového šetření bylo zjistit a popsat ženskou kriminalitu v opavské ženské věznici, zejména její stav a strukturu, důvody trestné činnosti, vzdělání, věkové, rodinné a sociální poměry žen tam umístěných, jejich recidivu, vliv jejich rodiny, pocity o trestu, co jim chybí, druh závislosti apod.

V době mého dotazníkového šetření bylo v ženské opavské věznici umístěno celkem 220 odsouzených žen. Průzkum byl proveden prostřednictvím jednoduchých dotazníků o 20 otázkách, které vyplnilo 107 odsouzených žen, což je něco málo jak polovina z celkově odsouzených žen v Opavě v té době. Otázky byly voleny s ohledem na předpokládané vzdělání většiny odsouzených žen velmi jednoduchým způsobem. U 10 otázek si respondentky mohly z nabízených možností svou odpověď vybrat, zbývající otázky byly otevřené, dotázané ženy na ně musely odpovědět samy.

Vyplňování dotazníků probíhalo tím způsobem, že se vždy cca 10 až 15 respondentek se sešlo v jedné kulturní místnosti, kde jsem jim dotazníky spolu s vychovatelem rozdával a ony je během cca 10 minut vyplnily a poté mi je vrátily.

Problémy šetření a reprezentativnost výsledků

Dotazníková šetření jsou relativně spolehlivou metodou, kterou se zjišťují údaje u nejrůznějších vzorků populace. Musí se však jednat o vzorky obecné populace. U vzorků, které nepocházejí z obecné populace, tato dotazníková šetření většinou selhávají. Tímto vzorkem „neobecné“ populace jsou dle Jiřího Vyhlídala i odsouzené ženy. Podle něj je sice těžké najít vhodnější formu získání informací o struktuře osob pobývajících v podobných zařízeních jako jsou věznice než je dotazníkové šetření, na druhé straně však upozorňuje na to, že dotazníkové šetření má své limity, jejichž překročení činí výsledky více či méně náhodnými.²⁹

²⁹ Vyhlídala, J. In Urbanová, M. a kol. Ženská delikvence jako sociální jev. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 133-137.

Je pravdou, že u mého šetření mohlo dojít k porušení principu náhodnosti výběru respondentek, protože jsem nebyl schopen ovlivnit způsob, kterým byl vzorek odsouzených žen vybírán. Mé dotazníky sice vyplňovaly odsouzené ženy ze všech kategorií opavské ženské věznice včetně dvou doživotně odsouzených žen a včetně odsouzených žen umístěných ve specializovaném oddělení. Mou snahou samozřejmě bylo, aby se mého výzkumu zúčastnil co největší počet odsouzených žen. Nejvíce žen, které dotazník vyplnilo bylo z kategorie dozor a ostraha, kterých bylo ve věznici nejvíce.

Dále byl výběr respondentek ovlivněn denním chodem věznice, a proto dotazník také nevyplnily odsouzené ženy, které byly v době šetření v práci, vzdělávaly se, odpykávaly si svůj kázeňský trest na uzavřeném oddělení trestů nebo byly dočasně mimo věznici (např. u soudu, na přerušení trestu apod.). V konečném součtu tedy dotazníky vyplnilo 107 respondentek z celkového počtu 220 tehdy v Opavě umístěných odsouzených žen.

Respondentky také nemusely do dotazníků uvést vždy pravdivou odpověď, což jsem ale bohužel nemohl ovlivnit.

Problémem mohlo být i to, že bohužel ne vždy byl dotazník vyplněn úplně. Většinou respondentky nezodpověděly buď celou jednu otázku nebo naopak uvedly v dané otázce více možností.

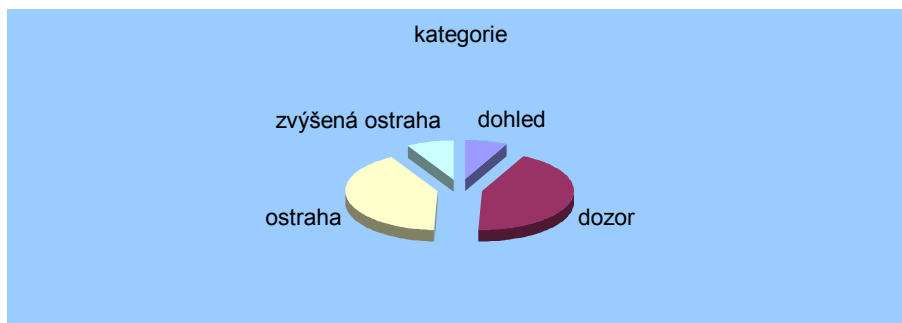
I přes všechny výše uvedené „problémy“ si myslím, že výsledky mého průzkumu jsou dostatečně reprezentativní vzhledem k počtu dotázaných, a i proto, že výše uvedené ne plně zodpovězené otázky byly spíše výjimkou než pravidlem. Samozřejmě že výsledky nejsou statisticky plně reprezentativní, na druhou stranu však v tomto typu společenských institucí nelze reprezentativnost výsledků zaručit nikdy.³⁰

2. Výsledky dotazníkového šetření

2.1.

Z celkového počtu 107 respondentek, se mého dotazníkového šetření zúčastnilo nejvíce odsouzených žen z kategorie dozor (B) a to 46 (42,99 %), kategorie ostraha (C) 44 (41,12 %), kategorie zvýšená ostraha (D) 9 (8,41 %), kategorie dohled (A) 8 (7,46 %), to odpovídá současné profilaci věznice a také tomu, že v Opavské věznici je nejvíce žen v kategorii dozor a ostraha.

³⁰Urbanová, M., Večeřa, M. a kol. Ženská delikvence: Teoreticko-empirická studie k problému právních postojů a hodnotových orientací delikventních žen. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 101.

Graf č. 1

2.2.

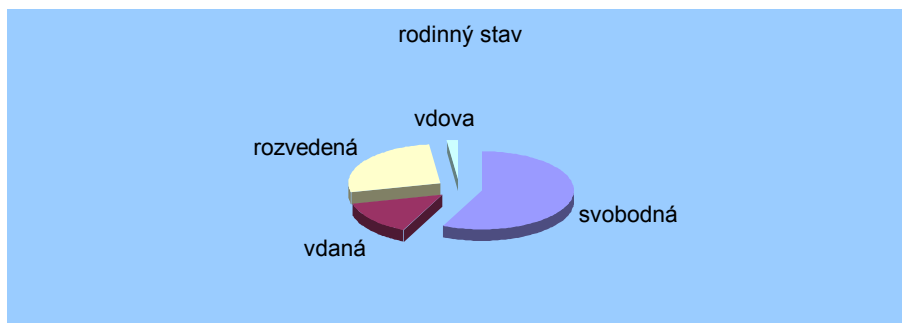
Druhá otázka byla zaměřena na dosažené vzdělání respondentek. Na výběr bylo speciální škola, základní škola, učiliště, střední škola a vysoká škola. Z celkového počtu 107 respondentek odpovědělo, že speciální školu má 12 (11,21 %), základní školu má 49 (45,79 %), což bylo nejvíc, učiliště má 22 (20,56 %), střední školu má 22 (20,56 %) a vysokou školu mají 2 (1,86 %) respondentky.

Graf č. 2

2.3.

Třetí otázka byla zaměřena na rodinný stav respondentek. Mohly si vybrat z možností svobodná, vdaná, rozvedená či vdova. V Opavské věznici bylo nejvíce žen zastoupeno v kategorii svobodná, kterou uvedlo 61 (57,00 %), což mě velice překvapilo, vdaná uvedlo 15 (14,01 %), rozvedená uvedlo 29 (27,10 %) a rodinný stav vdova uvedly 2 (1,86 %) respondentky.

Graf č. 3

2.4.

Čtvrtá otázka byla zaměřena na věk respondentek. Vytvořil jsem pět věkových kategorií. Mohl jsem vytvořit více, ale pět kategorií mi připadalo jako dostačující. V první kategorii 18 – 25 let bylo respondentek 25 (23,36 %) , v druhé kategorii 25 – 35 let jich bylo 42 (39,25 %), což bylo nejvíce, ve třetí kategorii 35 – 45 let bylo 20 (18,69 %), ve čtvrté kategorii 45 – 55 let bylo 16 (14,95 %) a poslední pátá kategorie byla pro odsouzené ženy nad 55 let, kde byly 4, což činilo (3,73 %). V ženské věznici v Opavě vykonávají trest odnětí svobody dospělé odsouzené ženy, tzn. ženy od 18 let věku. Mladistvé delikventky jsou umísťovány do věznice ve Světlé nad Sázavou, kde je také zřízeno oddělení pro matky s dětmi.

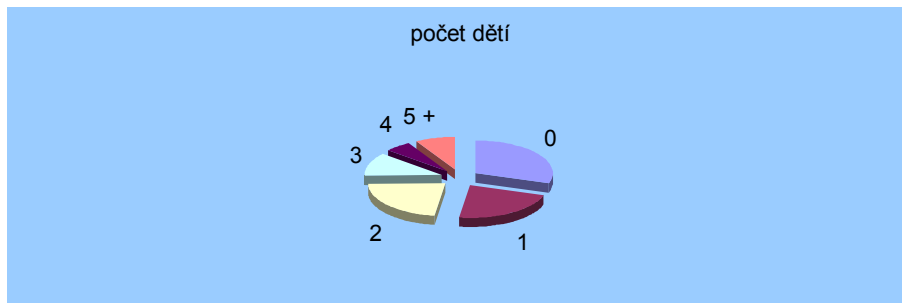

Graf č. 4

2.5.

Pátá otázka byla zaměřena na děti. Ptal jsem se, jestli respondentky mají děti, což uvedlo 70 respondentek to činí (70,09 %). Kategorie jsem rozdělil na bezdětné a pak s jedním, dvěma, třemi, čtyřmi a pěti a více dětmi. Bezdětných respondentek bylo 32 (29,90 %), což byla nejvíce dotázaných, s jedním dítětem jich bylo 24 (22,42 %), shodně jako s jedním jich bylo i se dvěma dětmi tedy 24 (22,42 %), se třemi dětmi jich bylo 12 (11,21 %), se čtyřmi dětmi 6 (5,60 %), a v kolonce 5 a více dětí (v grafu

uvedeno 5 +) bylo 9 (8,41 %) respondentek. Jedna odsouzená dokonce uvedla, že má 8 dětí, což bylo nejvíc, kdo z dotázaných uvedl počet dětí.

Graf č. 5

2.6.

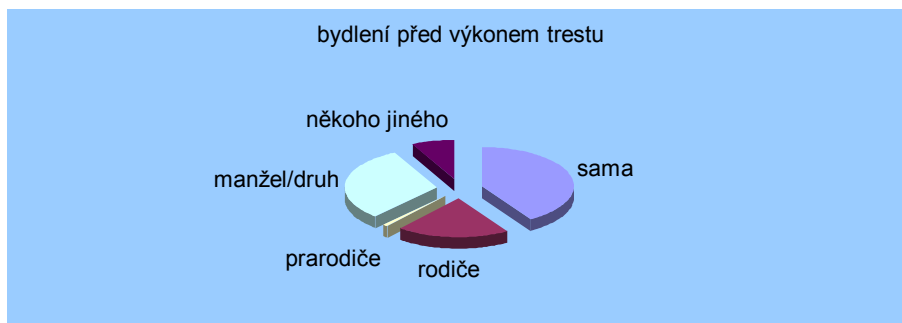
V této otázce jsem se zaměřil, kde respondentky bydlely před nástupem výkonu trestu. Zvolil jsem tři kategorie : ve velkém městě, v menším městě a na vesnici. Z výsledku dotazníku vyšlo, že čím je prostor k bydlení a životu větší, tak tím je větší anonymita a více je páchaná také kriminalita. Velké město uvedlo nejvíce respondentek 65 (60,74 %), menší město jich uvedlo 29 (27,10 %), nejméně dotázaných uvedlo vesnici, kterých bylo 13 (12,14 %) respondentek.

Graf č. 6

2.7.

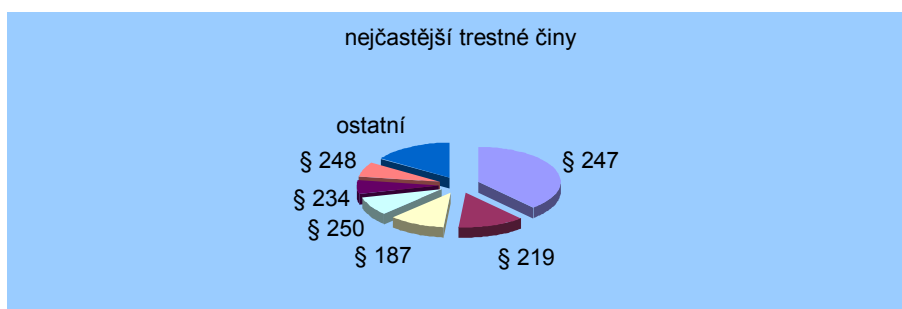
V sedmé otázce jsem se zaměřil na to, u koho bydlely respondentky před výkonem trestu. V této otázce jsem zvolil pět kategorií a to : bydlela sama, u rodičů, u prarodičů, u manžela nebo druha a u někoho jiného – u koho, kde uvedly nejvíce kamarády a bydlení na ubytovně či s někým v podnájmu. Nejvíce dotázaných odpovědělo, že bydlely samy a to celkem 44 (41,12 %), u rodičů jich bydlelo 21 (19,62 %), u prarodičů jen 1 (0,93 %), u manžela nebo druha jich bydlelo 33 (30,84 %), což byla druhá největší kategorie, a v poslední kategorii bydlení před výkonem trestu u někoho jiného jich uvedlo 8 (7,47 %).

Graf č. 7

2.8.

Osmá otázka dotazníku byla zaměřena na to, za jaký trestný čin dle paragrafu trestního zákona byla každá respondentka odsouzena. Některé respondentky uvedly v dotazníku pouze slovní odpověď, což jsem převedl do formy dle příslušného znění § dle trestního zákona. Na druhou stranu u některých dotázaných byla jejich kriminální zkušenost tak bohatá, že uvedly více trestných činů jiného druhu. Pak jsem tuto odpověď omezil pouze na nejzávažnější trestný čin, ze všech které byly uvedeny. Nejvíce respondentek odpovědělo trestný čin krádež dle § 247 a to 41 (38,31 %), na druhém místě byl uveden trestný čin vraždy dle § 219 a to 14 (13,08 %), což bylo pro mě překvapivé i šokující zároveň, na třetím místě byl uveden trestný čin nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 a to 12 (11,21 %), na čtvrtém místě byl uveden podvod dle § 250 a to 9 (8,41 %), na pátém místě byla uvedena loupež dle § 234 a to 7 (6,54 %), stejně jako zpronevěra dle § 248 a to 7 (6,54 %), a do sedmé kategorie jsem uvedl ostatní trestné činy, které nebyly uvedeny tak často jako například : ublížení na zdraví dle § 222 a § 224 a to 5, zanedbání povinné výživy § 213 a to 2, maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 171 a to 4, ohrožování výchovy mládeže dle § 217 a to 3. Tedy v sedmé kategorii bylo odpovědí 17 (15,88 %).

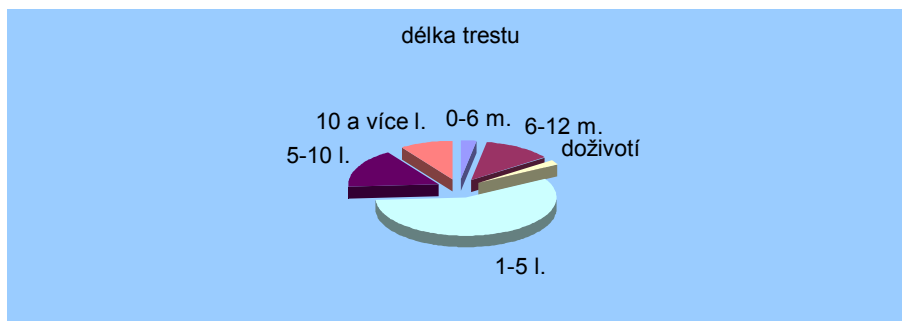
Graf č. 8

2.9.

Devátou otázkou jsem se zaměřil na délku trestu. Tedy na jak dlouhou dobu byly respondentky odsouzené. Odpovědi jsem rozdělil na 6 skupin : trest odnětí svobody

v délce do 6 měsíců, 6 – 12 měsíců, 1 – 5 let, 5 – 10 let, 10 let a více, a poslední skupina byla trest odnětí svobody na doživotí.

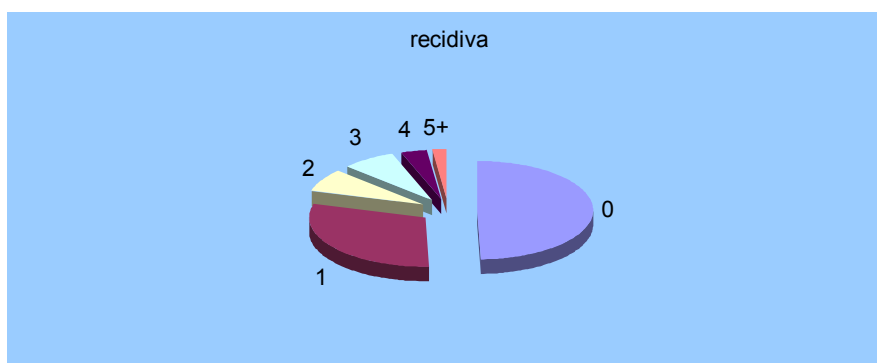
Trest odnětí svobody do 6 měsíců uvedly respondentky 3 (2,80 %), trest 6 – 12 měsíců uvedlo 13 (12,14 %), trest odnětí svobody 1 – 5 let uvedlo nejvíce dotázaných a to 61 (57,00 %), trest 5 – 10 let uvedlo 18 (16,82 %), trest 10 let a více uvedlo 10 (9,34 %), a trest odnětí svobody na doživotí uvedly 2 (1,86 %), což odpovídá, protože v době šetření byly v Opavské věznici dvě odsouzené ženy na doživotí.

Graf č. 9

2.10.

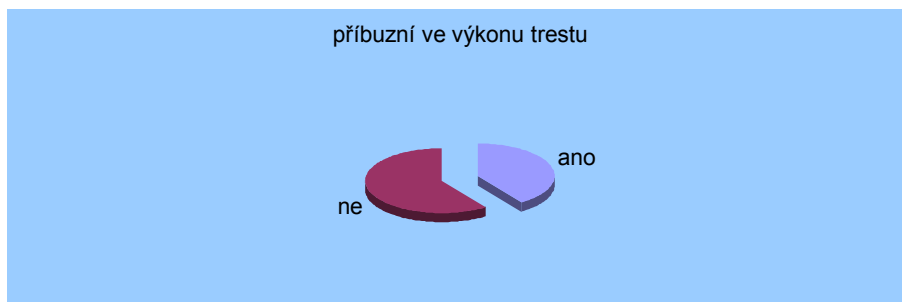
Desátou otázkou jsem se zaměřil na recidivu respondentek. Otázku kolikrát byly v minulosti respondentky ve výkonu trestu jsem rozdělil na 6 skupin : 0, 1, 2, 3, 4, 5 a více (v grafu 5+). Na otázku nikdy čili 0 odpovědělo nejvíce 53 (49,53 %), 1 odpovědělo 32 (29,90 %), 2 odpovědělo 8 (7,47 %), 3 také odpovědělo 8 (7,47 %), 4 odpověděly 4 (3,37 %), 5 a více odpověděly 2 (1,86 %).

Graf č. 10

2.11.

Na otázku, zda je nebo byl někdo z rodiny : manžel nebo druh, rodiče či dítě respondentek někdy ve výkonu trestu, odpověděla kladně více než třetina dotázaných žen, tedy 43 (40,18 %). Zbytek 64 (59,82 %) odpovědělo, že nemá nikoho a ani nikdy nemělo nikoho z jejich rodiny ve výkonu trestu.

Graf č. 11

2.12.

Na otázku co Vás vedlo ke spáchání trestné činnosti odpověděly odsouzené většinou jeden a to zřejmě i jejich hlavní důvod, ale také některé z nich uvedly i více důvodů. Přesto jsem předem zamýšlel a nechal jsem respondentkám tuto otázkou volnou, aby samy uvedly co je k tomu vedlo. Záměrně jsem jim nedával žádné možnosti, abych nechal na nich co samy uvedou. Z odpovědí jsem vytvořil čtyři hlavní skupiny na co odsouzené nejčastěji odpovídaly a zbytek odpovědí jsem sloučil a vytvořil skupinu ostatní. Respondentky nejčastěji uvedly, že je vedly ke spáchání trestné činnosti drogy a to 32 (29,90 %), pak nejčastěji uvedly finance a to 29 (27,10 %), pak uvedly nevím a to 28 (26,16 %), což mě překvapilo, na čtvrtém místě byla rodina a to 7 (6,54 %), a zbytek odpovědí jsem sloučil do skupiny ostatní, kde uváděly zejména : týrání mé osoby uvedly 4, pracovitost uvedly 3, bezmoc uvedly 3 a alkohol uvedla 1 odsouzená.

Graf č. 12

2.13.

Ve třinácté otázce jsem se zaměřil na zaměstnanost odsouzených před výkonem trestu, čili zda respondentky pracovaly v civilním životě, než nastoupily výkon trestu. Zde necelé dvě třetiny uvedly že ne a zbytek, že ano. Nepracovalo odsouzených před výkonem trestu 69 (64,48 %) a pracovalo 38 (35,52 %). Překvapilo mě dvoutřetinová nezaměstnanost před výkonem trestu, ovšem na druhé straně, při dnešní situaci na trhu práce se snad ani není čemu divit.

Graf č. 13

2.14.

Ve čtrnácté otázce jsem se zaměřil na vztah odsouzených ve výkonu trestu s rodinou či blízkými příbuznými, a to zda mají odsouzené návštěvy, či kontakt s rodinou, nebo zda jsou úplně bez kontaktu s rodinou a blízkými příbuznými.

Otázku jsem rozdělil na čtyři skupiny a tudíž čtyři možné odpovědi. Na otázku máte kontakt s rodinou, tak nejvíce dotázaných odpovědělo, že má kontakt pravidelný s návštěvou a to 54 (50,46 %), kontakt pravidelný bez návštěvy odpovědělo 23 (21,49 %), kontakt nepravidelný odpovědělo 19 (17,75 %), a kontakt nepravidelný uvedlo 11 (10,28 %).

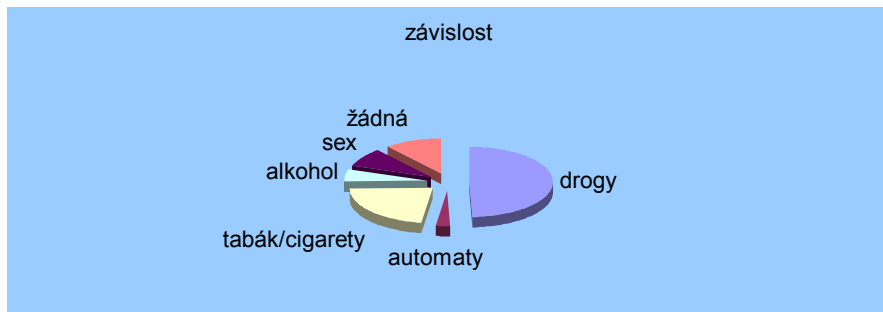

Graf č. 14

2.15.

Odsouzené ženy, které se někdy ve svém životě potýkaly se závislostí a ty, které závislé na ničem nikdy nebyly, byly v ženské věznici v Opavě zastoupeny v rozdílném množství. Jen 12 tj. pouhých (11,21 %) žen z celkového množství 107 uvedlo, že závislé na něčem nikdy nebyly. U konkrétního druhu závislostí měly odsouzené na výběr z možností : alkohol, drogy, tabák/cigarety, automaty či jinou závislost. V jiné závislosti uvedly žádnou a to 12 žen a 9 žen uvedlo závislost na sexu. Nejvíce odsouzených žen přiznalo závislost na drogách a to 53 (49,53 %), na cigaretách/tabáku jich přiznalo 24 (22,42 %), bez závislosti jich bylo 12 (11,21 %), závislost na sexu přiznalo 9 8,41 %), alkohol přiznalo 6 (5,60 %) a nejméně závislých žen bylo na

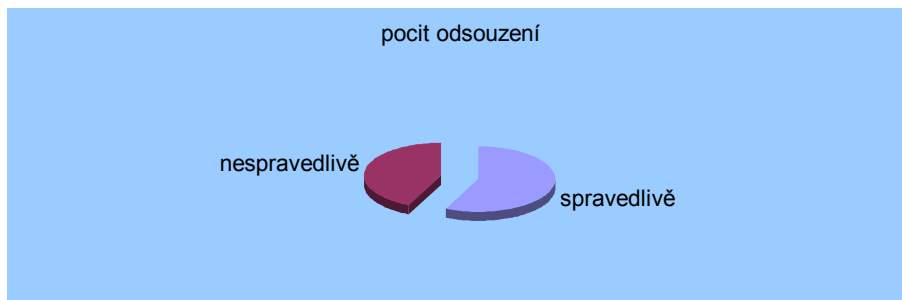
automatech a to jen 3 (2,80 %). Podíl odsouzených žen, které někdy v životě byly na něčem závislé, je v Opavské věznici velmi vysoký. Dle mého názoru je to způsobeno tím, že se mého výzkumu zúčastnily všechny ženy (25 žen) ze specializovaného oddělení pro odsouzené se soudně nařízenou léčbou, které se v Opavě ze závislosti na drogách léčí.

Graf č. 15

2.16.

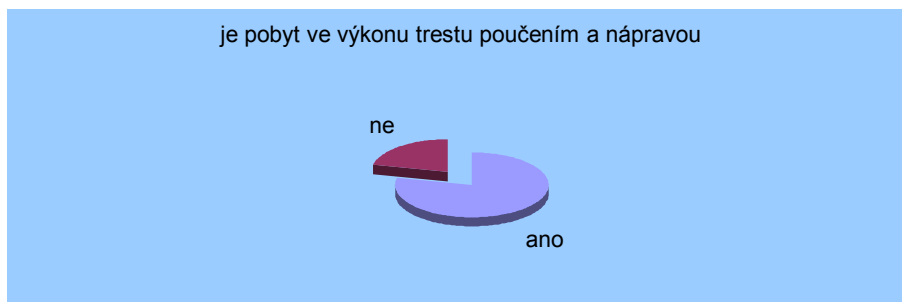
V šestnácté otázce jsem se zaměřil na spravedlnost odsouzení a zda se odsouzené cítí spravedlivě či nespravedlivě odsouzené. Větší polovina odsouzených uvedla, že byla odsouzena spravedlivě a to 61 (57,00 %), a nespravedlivě odsouzených se cítí 46 (43,00 %).

Graf č. 16

2.17.

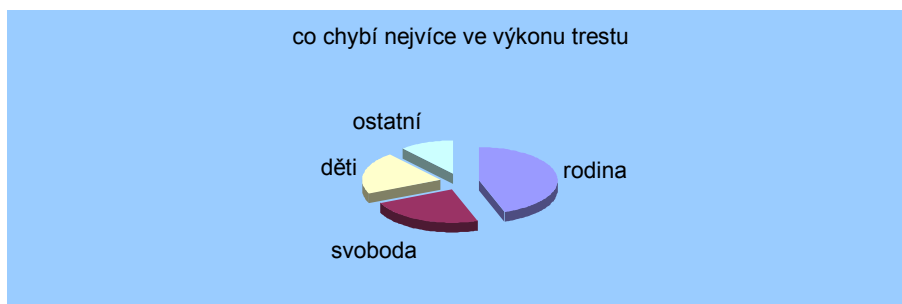
Sedmnáctou otázku jsem položil se záměrem, abych se dozvěděl, zda bude pro odsouzené pobyt ve výkonu trestu dostatečnou nápravou a poučením. Zde jasně převyšoval počet odpovědí, že pobyt ve výkonu trestu bude pro odsouzené dostatečnou nápravou a poučením, kterých bylo 84 (78,50 %) a odsouzených, které uvedly, že pobyt ve výkonu trestu nebude pro ně dostatečnou nápravou a poučením bylo 23 (21,50 %). U těchto 23 odsouzených se dá po ukončení jejich výkonu trestu a návratu zpět do civilního života předpokládat i recidiva, ale snad ještě změní do konce jejich trestu svá přesvědčení.

Graf č. 17

2.18.

Osmnáctou otázkou jsem zaměřil na to, co odsouzeným nejvíce chybí z civilního života ve výkonu trestu. Zde jsem nechal otevřenou otázku a možné odpovědi podle vlastního uvážení a cítění odsouzených. Vytvořilo se mnoho skupin, z nichž jsem vybral hlavní tři, které byly nejčastější v odpovědích a pak mnoho dalších, které jsem zahrnul do skupiny ostatní. Co odsouzeným chybí ve výkonu trestu, tak nejčastější odpovědí byla rodina a počet odsouzených kterou ji uvedlo bylo 48 (44,85 %), pak byla nejčastěji uvedena svoboda 25 (23,36 %), pak byly nejčastěji uvedeny děti 22 (20,56 %), ve čtvrté skupině jako ostatní byly uvedeny následující faktory, které uvedly vždy jen 2 (1,68 %), odsouzené : vše, život, sex, nic, a co uvedla vždy jen 1 (0,93 %) odsouzená byly : peníze, drogy, internet a soukromí.

Graf č. 18

2.19.

Z devatenácté otázky jsem se chtěl dozvědět, co je pro odsouzené největší těžkost ve výkonu trestu. Zde jsem opět ponechal otevřenou otázku, aby odsouzené samy uvedly co je nejvíce ve výkonu trestu tíží. Z odpovědí se vytvořilo mnoho skupin, kde největší počet odsouzených uvedlo, že největší těžkost pro ně je ve výkonu trestu rodina a to uvedlo respondentek 30 (28,03 %), druhou nejčastější odpovědí byli lidé uvedlo odsouzených 14 (13,08 %), pak bylo soukromí uvedlo respondentek 10 (9,34 %), nic uvedlo 10 (9,34 %), napětí také uvedlo respondentek 10 (9,34 %), pak uvedli bezmocnost 9 (8,41 %), pak bylo uvedeno vše 5 (4,67 %), volnost uvedlo také

odsouzených 5 (4,67 %), a ze zbytku odpovědí jsem vytvořil skupinu ostatní kde bylo uvedeno od odsouzených : sama sebou 4 (3,73 %), hloupost 4 (3,73 %), nuda 4 (3,73 %), a nejméně uvedlo sex 2 (1,86 %).

Graf č. 19

2.20.

Poslední otázku jsem položil záměrně, jelikož je spojena s ukončením výkonu trestu a návratu do civilního života. U otázky „kam se chtějí odsouzené ženy vrátit po ukončení výkonu trestu“ měly na výběr z možností : k rodičům, k prarodičům, k manželovi či druhovi, k dětem pokud samostatně bydlí, zda budou žít samy, k jiným příbuzným, či se chtějí vrátit jinde. Nejvíce žen 41 (38,31 %) se chce po skončení výkonu trestu vrátit k rodičům, 25 (23,36 %) žen se chce vrátit k manželovi/druhovi, 17 (15,88 %) počítá, že budou žít samy, 16 (14,95 %) žen se vrátí k dětem, 5 (4,67 %) žen chce po výkonu trestu odjet do zahraničí, 2 (1,86 %) ženy se vrátí k jiným příbuzným a jen 1 (0,93 %) žena počítá, že se vrátí po výkonu trestu k prarodičům.

Graf č. 20

3. Shrnutí výsledků

V ženské věznici v Opavě v době mého dotazníkového šetření trest odnětí svobody vykonávalo celkem 220 odsouzených žen. Dotazník vyplnilo celkem 107 respondentek, což je necelá polovina odsouzených žen.

V Opavské věznici jsou odsouzené ženy zařazené ve standardním výkonu trestu, dále je zde specializované oddělení pro odsouzené s poruchami chování, dále pro drogově závislé a v neposlední řadě zde vykonávají odsouzené k trestu na doživotí.

Dotazník vyplnilo nejvíce odsouzených zařazených v dozoru a ostraze, což odpovídá, protože odsouzených v těchto kategoriích je ve věznici nejvíce.

Nejvíce žen získalo nejvyššího vzdělání na základní škole, početně druhá absolvovaná škola bylo učiliště shodně se střední školou. Nejvíce dotázaných tvořily svobodné ženy. Trest odnětí svobody vykonávaly ženy ve věkovém složení 20 až 59 let. Nejvíce odsouzených bylo ve věku 25 – 35 let, pak skupiny 18 – 25, 35 – 45, 45 – 55 let byly téměř vyrovnané. Největší skupina uvedla, že nemají ani jedno dítě, což byla větší jedna třetina žen. Necelé dvě třetiny uvedly, že jsou matky, nejvíce z nich mělo jedno a dvě děti.

Nejvíce odsouzených pocházelo z velkého města a to více než polovina a naopak nejméně odsouzených pocházelo z vesnice. Co se týče soužití, nejčastěji bydlely samy nebo u manžela či druha. Jen jedna bydlela u prarodičů.

Nejčastějším trestným činem, za který si ženy v Opavě svůj trest odpykávají, byla krádež, která představovala necelou polovinu všech spáchaných trestných činů. Druhým nejčastějším trestným činem byla vražda, která představovala 13 % dotázaných. Délka trestu odnětí svobody se v Opavské věznici pohybovala od 3 měsíců až po doživotí. Nejčastěji byly ženy odsouzené na 1 – 5 let. Doživotí si odpykávaly dvě odsouzené ženy.

Polovina odsouzených žen byly prvopachatelky. Z recidivistek bylo nejvíce těch, které byly ve výkonu trestu podruhé. Více než třetina dotázaných má nebo měla ve výkonu trestu někoho z rodiny. Nejčastějším důvodem ke spáchání trestného činu byl

nedostatek peněz a drogy, ale i velká část 26% odsouzených nevědělo, co je ke spáchání trestného činu vedlo.

Dvě třetiny odsouzených před výkonem trestu nepracovalo. Více než 70% odsouzených má po dobu výkonu trestu pravidelný kontakt s rodinou a za více než polovinou odsouzených pravidelně ve věznici navštěvuje rodina. Závislost se vyskytla skoro u všech odsouzených. Nejčastěji se jednalo o závislost na drogách a to u poloviny dotázaných, druhým typem byla závislost na tabáku či cigaretách.

Necelé dvě třetiny žen a to 57% se cítily spravedlivě odsouzené. Pro většinu odsouzených žen a to 78% bude pobyt ve výkonu trestu dostatečnou nápravou a poučením. Polovině dotázaných nejvíce chyběla ve výkonu trestu rodina, pak chyběla nejvíce svoboda a děti.

Největší těžkostí pro ženy ve výkonu trestu je rodina. Podstatnou těžkost odsouzeným ženám přináší také lidé kolem nich, nedostatek soukromí, napětí a bezmoc. Najdou se i takové odsouzené, které žádnou těžkost nepocítují. Po ukončení výkonu trestu se nejvíce žen chce vrátit k rodičům, pak k manželovi/druhovi, pak k dětem a nebo budou po výkonu trestu žít samy.

ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská práce se pokusila pohlédnout na kriminalitu žen, přiblížit pobyt žen ve výkonu trestu, jaké jsou přitom možnosti jejich nápravy a vliv na rodinné prostředí, zejména děti důsledkem pobytu trestaných žen ve vězení.

Kriminalita žen není zatím závažným kriminologickým, sociologickým a společenským problémem, ale není dle mého názoru také správné tento stav podceňovat, avšak snahou by mělo být tuto oblast kriminality předcházet a snažit se o zmírnění příčin a následků ženského kriminálního chování. Ženy by měly být u svých rodin a dětí a nikoliv za mřížemi. Tomu je možno předejít věnováním pozornosti specifickým problémům žen, domácímu násilí, materiálnímu zabezpečení matek s dětmi, společensky žádoucí výchovou mladých dívek a ostatními aktivitami v rámci prevence kriminality, zejména soustavně se snažit, abychom zabránili, působení patogenních faktorů při výchově a vzdělávání tj. celkové socializaci dívek a žen.

Samotné odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody je značným zásahem do práv a života jedince. Pohledy na naše vězeňství se mohou různit, někomu se může zdát, že současný výkon trestu odnětí svobody není trestem, avšak jiní mohou mít zcela opačný názor. České vězeňství se snaží vytvořit ve věznicích srovnatelné podmínky s vyspělými evropskými zeměmi. Přetrvávají však problémy spojené s přeplněností věznic, nedostatkem pracovních příležitostí pro vězně a zejména nedostatkem finančních prostředků. Odsouzeným ženám se po dobu výkonu trestu věnuje skupina specialistů, kteří se snaží působit na resocializaci odsouzených žen a připravit je tak, na zdárný a úspěšný návrat do civilního života.

Celková kriminalita žen má v posledních letech mírně stoupající tendenci. Příčinou tohoto nárůstu může být, jak sociální pozice žen ve společnosti na jedné straně, tak na druhé straně může být příčinou stoupající kriminality současný sociální stav ve společnosti. Proto považuji za důležité se problému kriminalitě žen v dnešní době permanentně věnovat a snažit se nejen přiblížit, ale hlavně snížit podíl kriminality žen na kriminalitě celkové a tím co nejvíce zredukovat negativní následky vlivem páchaní trestné činnosti a následného uvěznění žen.

V této bakalářské práci jsem snažil zmapovat kriminalitu žen a pohlédnout rovněž na její specifika. Celou práci jsem rozvrhnul do čtyř kapitol teoretické části a praktické

části, kde jsem vyhodnotil dotazník, který jsem předložil odsouzeným ženám ve věznici v Opavě.

V první kapitole se podařilo pohlédnout na kriminalitu žen, přitom specifikovat, kterým trestným činům se ženy nejčastěji dopouštějí a také zdůraznit teorie ženské kriminality. Také cíl první kapitoly byl naplněn především v tom, že se specifikovaly příčiny kriminality žen, což je důležité pro zjištění důvodů a motivací žen k páchaní trestné činnosti.

V druhé kapitole bylo pohlédnuto na prevenci kriminality žen, zejména se podařilo zdůraznit, jak je důležitá v dnešní době prevence, tu pak rozdělit na její tři stupně a ujasnit, které orgány a instituce jsou důležité při prevenci proti kriminalitě.

Ve třetí kapitole jsem se věnoval době, kdy odsouzené ženy stráví část svých životů za mřížemi věznice z důvodů svých předchozích protispolečenských jednání. Zde jsem vymezil zákonem dané kategorie žen ve vězení a také jejich práva a povinnosti v průběhu výkonu trestu odnětí svobody. Podařilo se mi vymezit a potvrdit, že činnost tj. speciální aktivity, které jsou prováděny určenými zaměstnanci věznice v rámci programu zacházení s odsouzenými ženami jsou velice pestré a přispívají nejen ke trávení času ve věznici, ale také k jejich nápravě. Také se formulovalo, jaké postpenitenciární problémy mohou vzniknout, v souvislosti s ukončením výkonu trestu a návratu zpět do civilního života.

V poslední kapitole jsem dospěl k výsledkům, které naplnily cíle práce zejména v tom, že negativní vlivy a sociální důsledky, které působí na rodinné prostředí uvězněných žen a jejich děti jsou velice závažné, zvláště, kdy většinou každá žena sehrává nezastupitelnou roli při výchově dětí. V této kapitole jsem také upřesnil, že u dětí vězněných osob se objevují velice závažné problémy při odloučení od rodičů během výkonu trestu.

Výhodou při zpracování mé bakalářské práce byl fakt, že jsem zaměstnancem Vězeňské služby České republiky, ovšem na druhé straně mi zpracování ztížila okolnost, jak velice málo je odborných publikací a literatury, která se zabývá samostatně kriminalitou žen. Naplnit cíle bakalářské práce mi pomohlo zejména studium v oboru sociální pedagogiky a to hlavně právních, psychologických a pedagogických disciplín a jejich předmětů, které mě navedly a pomohly jasně formulovat důležitost sociální pedagogiky v dnešním pojetí společnosti a také mě ujistit v důležitosti a užitečnosti zpracování této bakalářské práce.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá příčinami kriminality žen, jejich nápravou a vlivy na rodinné prostředí. První kapitola je věnována trestnému činu, znakům trestného činu a skutkové podstatě trestného činu. Dále je zde popsána kriminalita žen, jsou uvedeny specifika kriminality páchané ženami, jak z minulosti, tak v současné době. Je zde popsáno trestání žen a zvláštnosti pobytu žen ve výkonu trestu. Jsou zde uvedeny nejčastější příčiny kriminality žen v současné době a závěr kapitoly je věnován teoriím ženské kriminality.

Druhá kapitola je věnována prevenci kriminality žen, jak prevenci primární, sekundární a terciární, tak prevenci z pohledu postavení žen v dnešní společnosti.

Třetí kapitola se zabývá nápravou kriminality žen a zejména pobytem ve výkonu trestu odnětí svobody. Je zde pohlédnuto na zařazování odsouzených do jednotlivých typů věznic, na práva a povinnosti odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. Důležitost je zde také věnována výchovné práci a programu zacházení, které by měly působit na odsouzené a vést tak k nápravě během pobytu ve věznici. Program zacházení je zde rozčleněn na jednotlivé aktivity, které jsou s odsouzenými uskutečňovány. V této kapitole jsou také zmíněny postpenitenciární problémy, které přináší pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody.

Čtvrtá a také poslední kapitola je věnována vlivu na rodinné prostředí trestaných žen. Je především zmíněna podstata rozdělení žen a jejich rodin vlivem trestu za spáchané činy a následně jejich pobytem ve výkonu trestu. Jsou zde uvedeny, problémy z důsledku pobytu ve vězení, jaké přináší ženám, které mají svou nezastupitelnou roli v pojetí současné rodiny a jejich nejbližším příbuzným, zejména však dětem. Je pohlédnuto také na sociální důsledky trestaných osob v souvislosti s pobytem ve vězení. Závěr této kapitoly, ale i teoretické části je věnován dětem vězněných rodičů, jak by se k nim mělo přistupovat a s nimi jednat, aby nedošlo k přetrhání vazeb mezi dětmi a matkami, které jsou ve vězení.

Praktická část je věnována dotazníkovému šetření, které bylo provedeno s odsouzenými ženami ve Věznici v Opavě. Je zde, jak graficky, tak absolutními čísly vyhodnoceno samostatně dvacet otázek, které byly součástí předloženého dotazníku. Dotazníkové šetření je zakončeno celkovým shrnutím výsledků, které byly vyhodnoceny z jednotlivých otázek předloženého dotazníku.

Anotace

Bakalářská práce se obsahově týká příčin kriminality žen, jejich nápravy a vlivu na rodinné prostředí. Je zaměřena převážně na příčiny kriminality, ale také jejich prevenci, nápravu odsouzených žen ve výkonu trestu odnětí svobody a také na důsledky pobytu žen ve výkonu trestu a to jak sociální důsledky, tak vlivu na rodinné prostředí, zejména děti.

Význam této práce vidím především v tom, že kriminalita žen, není sice tak vysoká jako kriminalita mužů, ale zaujímá svou podstatnou část a je nedílnou součástí kriminality celkové. Kriminalita žen stála v minulosti více méně ve stínu kriminality mužů, ale nemůže být zejména v dnešní době podceňována a je důležité se jí zabývat, protože má své specifické následky.

Tato bakalářská práce je určena nejen pedagogickým pracovníkům a studentům humanitních a právních studijních oborů, ale také široké veřejnosti, protože zde všichni najdou jen to, co je součástí naší společnosti, čemu, je nutné se více věnovat a hledat společná řešení k problému, kterým je kriminalita žen.

Klíčová slova

Trestný čin, kriminalita žen, výkon trestu, trest, vězení, prevence, náprava, rodinné prostředí, příčina kriminality, výchova, odsouzení, postpenitenciární

Annotation

The content of the baccalaureate work deals with the causes of criminality in women, the correction of them and the impact on the family environment. It focuses in particular on the causes of criminality, but also on prevention of such causes, the correction of the condemned women in prison as well as on the consequences of the execution of the punishment of women, both on the social consequences and the impact on the family environment, in particular on children.

I see the significance of this work in particular in the fact that, though not being as high as the criminality of men, the criminality of women accounts for a substantial part and forms an integral part of criminality as a whole. In the past, the criminality of women was more or less in the shadow of that of men, but cannot be underestimated nowadays in particular and it is important to deal with it as it results in specific consequences.

This baccalaureate work is intended not only for pedagogic workers and students of humanities and the law, but also to the general public as everybody will find here only what forms a part of our society, what must receive more attention and that it is necessary to search for common solutions to the problem – namely the criminality of women.

Keywords

Crime, criminality in women, execution of punishment, punishment, prison, prevention, correction, family environment, cause of criminality, education, condemnation, post-penitentiary

Literatura a prameny

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. ze dne 30.června 1999.

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Praha: 1961.

Vyhláška MS č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V. Úvod do penologie. Praha: Sociálně – právní institut, 1997.

ČÍRTKOVÁ, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-475-3

JELÍNEK, J., SOVÁK, Z.:Trestní zákon a trestní řád. 6. vydání. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-85647-57-5

KAISER, G. Kriminologie. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1994. ISBN 80-7179-002-8

KOUKOLÍK, F., DRTINOVÁ, J. Zlo na každý den, Život s deprivanty I, edice makropulos, Praha: Galén, 2001. ISBN 80-7276-088-6

KŘIVOHLAVÝ, J. Psychologie zdraví. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-551-2

NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D. Psychologie v právu. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1997. ISBN 80-7179-177-6

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence, Praha, Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X

URBANOVÁ, M. a kol. Ženská delikvence jako sociální jev. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3609-5

URBANOVÁ, M., VEČEŘA, M. a kol. Ženská delikvence: Teoreticko-empirická studie k problému právních postojů a hodnotových orientací delikventních žen. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3608-7

VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese, Praha, Portál, 2002.
ISBN 80-7178-678-0

Válková, J. Kriminalita žen. 1. vydání. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993.

VEČERKA, K. a kol. Prevence kriminality v teorii a praxi. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. ISBN 80-86008-24-X

ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie I. díl obecná část. 3. vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1998. ISBN 80-85981-87-4

České vězeňství č. 5/2006. Děti vězněných rodičů. Praha: VSČR. ISSN 1213-9297

Ročenka Vězeňské služby ČR za rok 2008. Praha : Generální ředitelství VS ČR, odbor správní, 2009.

Jiné zdroje

Plán práce oddělení výkonu trestu Věznice Opava na rok 2008.

Projekt programu zacházení s odsouzenými v oddělení výkonu trestu Věznice Opava na rok 2008.

Seznam příloh

Příloha č. 1. – dotazník

Příloha č. 2. – program zacházení ve VTOS

Příloha č. 3. – Vývoj stavů odsouzených v letech 1999 - 2008

Příloha č. 1.

DOTAZNÍK

Dobrý den,

Jmenuji se Milan Trulej, jsem studentem Sociální pedagogiky a provádím průzkum na téma „Ženská kriminalita“. Tímto bych Vás chtěl požádat o vyplnění dotazníku. Zvolenou odpověď, prosím, zakroužkujte a na otázky odpovídejte pravdivě. Mohu Vás ujistit, že všechny tyto informace jsou anonymní a nebudou nikterak zneužity. Velmi Vám děkuji za Vámi projevenou důvěru a Váš čas.

1) Jste zařazena v ?

- a) dohledu b) dozoru c) ostraze d) zvýšené ostraze

2) Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání ?

- a) speciální škola b) základní škola c) učiliště d) střední škola e) vysoká škola

3) Jaký je Váš rodinný stav?

- a) svobodná b) vdaná c) rozvedená d) vdova

4) Kolik je Vám let?

5) Máte děti? Pokud ano, kolik?

6) Kde jste bydlela před nástupem výkonu trestu?

- a) ve velkém městě b) v menším městě c) na vesnici

7) U koho jste bydlela před nástupem výkonu trestu?

- a) sama b) u rodičů c) u prarodičů d) u manžela/druha e) u někoho jiného – u koho?

8) Za jaký trestný čin jste odsouzena?

9) Na jak dlouho jste odsouzena?

- 10) Byla jste už někdy ve výkonu trestu? Pokud ano, kolikrát?
- 11) Byl někdo z vaší rodiny ve výkonu trestu?
- 12) Co Vás vedlo ke spáchání trestného činu?
- 13) Pracovala jste před výkonem trestu?
- 14) Máte po dobu výkonu trestu kontakt s rodinou?
a) pravidelný s návštěvou b) pravidelný bez návštěvy c) nepravidelný d) žádný
- 15) Byla jste někdy závislá?
a) na alkoholu b) na drogách c) na tabáku/cigaretách d) automatech e) jiná závislost?
- 16) Cítíte se být odsouzena spravedlivě či nespravedlivě?
a) spravedlivě b) nespravedlivě
- 17) Bude pro Vás pobyt ve výkonu trestu dostatečnou nápravou a poučením?
a) ano b) ne
- 18) Co Vám nejvíc chybí z civilního života po dobu výkonu trestu?
- 19) Co je pro Vás největší těžkost ve výkonu trestu?
- 20) Kam se chcete po ukončení výkonu trestu vrátit?
a) k rodičům b) k prarodičům c) k manželovi/druhovi d) k dětem (pokud samostatně bydlí)
e) budu žít sama f) k jiným příbuzným g) jinam – kam?

Příloha č. 3.
Vývoj stavů odsouzených v letech 1999 – 2008

Stav k 31.12.										
ROK	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Muži	15 510	14 966	14 190	12 321	13 298	14 437	15 336	15 376	15 792	17 209
Ženy	616	605	547	508	570	637	741	803	855	891
Celkem	16 126	15 571	14 737	12 829	13 868	15 074	16 077	16 179	16 647	18 100
Ženy v %	3,81	3,88	3,71	3,95	4,11	4,22	4,60	4,96	5,13	4,92

